Itaq; scdm statuū varietatē leges et mores describit. Ratione igit̄ poetori diuini vbi p̄dicatori aīo valido debet detegē/sed plurimi ī suis abditis p̄rimis detrahunt quorū peccata corrigē vbi fas est neglīgūt/ibiq; loquūt vbi tacendū. Nam ecclesiastici p̄i. dicit. Vbi nō est auditus/non effundas sermonem Congruit igit̄ loq̄ndi tēpus et locū explorare Vnde p̄mo saturnalū legit̄ q Socrates greais oratori in cōuiuio existens togatus fuit vt de fonte sue eloquēcie aliq̄d p̄ponēt/q renuit dicēs/Nichil inquit tam gratū phie fiant locis et tēporibo aptare sermones Ecclesiastici prudēcie statera ponderabūtur quia scilicet loquēdum est iux̄ exigenciam locorū et p̄sonaꝝ Vnde Valerius libro vi. capitulo vltimo narrat de Senocrate/q cū gratis eloquīs mores astrueret/vidit quendam superuenientem/cuius crimina grandia erant et ideo materiam inquam erāt pretermisit vt peccata illius detestari posset Ideo Ecclesiastici p̄p̄vij. dicit/Cum viro irreligioso tracta de sanctitate et cum iniusto de iusticia. Vnd Seneca Epistola c. i. Dicit/q talis debet esse phus/vt ad ipsum veniens/semper aliquid ferat/et in aliquo melioretur Potius igitur in verbo predicantis p̄fectus debet haberi. q̄mā sic dicit ad Coēmth. i. Sermo meus et p̄dicatō mea non est in persuasionibo humane sciencie sed suple in diuinis eloquīs

Sequūt capitula tercij Tractatus tercij libri

De clemencia a pncipū C. i.

Exemplo em̄ antiq̄ narrat Valerius capli. viij. de quodā qui p̄p̄t homicidiū mortī cōdēpnatus erat/et cū p̄rimus moti odēpnatus esset/ait iudici/Nea īq̄t nō recuso mortē/sed meos defleo parnulos q̄s tibi recōmēdo. Misericordiā igit̄ obtinuit pietatis cā Itaq; īnocēcia venā īpetrauit/vbi pietas puuloꝝ īdulgei fecit Nārat ecia de q̄dā/qui libidīs cā cōdēpnatus erat/sed venā īpetrauit/eo q suā īpericiā spōte declarauit. Beati igit̄ misericordes q̄m misericordiā osequnt Matt. narrat ecia Augu. viij. de ci. dei c. p. de q̄dā cuius nom̄ Arres/qui mortī condempnatus erat/et homicidij reus habebatur. Iudicantibus tamen duodecim dijs/absolutus est a sentencia/ser deoꝝ illorum duodecim qui venerabāt apud athenienses. quibus lex erat/q si voces iudicio erant equales.

Tunc absolucõ iusticie ꝓponebat/Si igit gentiles non cognoscentes deũ/indulgere ꝑstuduerũt/merito et pocius xp̃iani iudices hoc facere debent/vt scz pocius indulgenciã q̃ rigorem exerceant·Verũptamen iudices plaũq; plures/fauere·vel ira seducti/causas subditorũ non discuciunt/sed cũ rigore sue temeritatis subditos affligũt/Vnde Augu·nãrat li·vi· cõfessz c·xi· ẽ alippio collega suo/quõ apud cartaginẽ fuit deꝑhesus de furto licet sine causa/accidit tñ diligenti discussione q̃ innumis muentus est/quia puero q̃dã reuelante q̃ furtum oiserat repertus ẽ/Et cõcludit Augustinus Non inquit arbitror aliã ob causam deum hoc pmisisse nisi vt vir ille scz alippius/qui rantus futurus erat/meiperet discrẽ q̃ non defacili iudicandus est homo·Vñ de ipso narrat q̃ assistendo iudicõ ꝓtulit equitatẽ ꝓtãti auiciq; iuxta ꝓceptũ dnĩ Exo·xxiij·/Nec iudicia plurimorũ acquiescas/sic vt a vero deuies et ibidẽ/Non declinabis iudicium pauperis·Vnde leuitici x·/Non iniuste iudicabis/Et subditur noli facere inquum aliq̃d in iudicio/sed oia in regula pondere et mensura/Ideo iniunxit beatus Ambro·Theodosio impatori/vt ante xxx·die illum condẽpnaret morti/quia non ex libito seu ad libitũ ꝓcedendum est/Nam et de domino Genesis c·xv· Dictũ est q̃lit clamor sodomorũ venit coã eo non tñ statũ odẽpnauit sed ait Descendã et videbo tẽ quia scz cũ magn deliberacõe iudicãdy est/et non cũ ira vel fauore Sapie xij·Et tu cũ tranquillitate iudicas/ira q̃dẽ dei iusticiã non opat̃/Jacobi i·/de ira narrat de q̃dã iudice tyrano Vñ·li·i·q̃lit tres milites innocẽtes/ꝓt̃ ira suam cõdẽpnauit/vnũ q̃a ẽdierat sñi suo cõmilitone seu socio/imposis ei q̃ illũ interfecerat/ꝓcepit igit quidam militi vt eum duceret ad locũ supplicij/Cũq; eũ duceret vit omilitõ seu socius eius/qui ad supplicium ducebat̃·/Et tũc ad iudicẽ redint vt ille exaudiret̃/quod videns iudex iratus ẽt ꝑmoq; militi dixit te iubeo ĩ ẽthica/q̃a sel̃ dãpnatus es/Deõ dixit te similit·q̃a cũ dãpnacõnis tui omilitois fuisti/Tercio dixit et te iubeo occidi/q̃a missus occidẽ/ꝓcepto non paruisti/Ideo ꝑhibetur li·iij·de summo bono c·lv·/Judex inquit inanibus examen iudicij mutuari nõ valet/q̃a caligie furoris cecatus nõ videt/Vnõ Augu·epĩ·xxxv· añ finẽ concludit dicẽs Non dẽt mãt iudex vendere iustũ iudicium/aut testis verũ testimoniũ licet vendet aduocatus iustum prõcinũ/et iurisperitus verũ consiliũ

Illi eñ inter vtrãq; ptẽ ep̃is adhibent̃ illi vero ex vna pte cõsistũt. Nichil igit̃ ep̃ius nil sordidius q̃ iudicium vendere vt ponit augu. vij cõfessionũ. Nam iudiciũ si fiat ad p̃cium in sordibo oputat̃. Vt ait libro v. c. xx. Quasi cũ iudex sit famulus iustic̃ie si igit̃ iustic̃iã vendit suam dñaz precio exponit. Verũptam̃ sic̃ Josue iij. retificat̃. Nuellam mquit vendi derũt vt biberẽt sc̃z iustic̃iam sed qui emit non letet̃. vt dic̃ Ezechiel p̃mo. Quia venditor et emptor pectant tales eñ si gulant̃ Numeri xxij. in balaat. Qui corrupit balaã muneribo et excecauit. Vnde petronius sic ait. Quid faciunt leges vbi sola pecunia regnat. aut vbi paupertas nulla vincere potest. Nam nunc iudiciũ nichil est nisi publica merces. Qua propter. Tullius li. iij. c. xi. dicit Quod a maioribo hoc accepimus vt contra iustic̃iam nil agamus. Maiores eñ predec̃essores vocant̃. Vnde agellius li. quinto de imagine iustic̃ie Vultũq; seuerũ depinxit verbaq; venerãda colorauit. Et sequit̃ forma virginali aspectu vehemẽti sine formidine eam intromisauit. quia sc̃z iudices formidaĩ non debent qui iustic̃iam agũt Vnde Valerius libro vi. c. iij. de causa vtic̃e narrat qualiter fuit decorticatus eo q̃ nullam iustic̃iam fecerat et sup eius pellem filium eius tãq̃ iudic̃e sedẽ assistentes coegerũt. Facienda est igit̃ iustic̃ia admixta. Verũptamen decenti pietate sicut Joseph fecisse legimus ẽt.

De bonis p̃cipum C. ij.

Principes sunt cõstituti vt populum foueãt et protegant. Vnde moyses oãbat vt deus p̃uidẽt hoiz sup multitudine populoz q̃ posset exire et intrare ante eos vt dicit Numeri xxvij. Olim eñ non geneologia sed merita eos sublimabant quia bonis et nõ generosis p̃cipatus debet̃. Nã Marius cũ p̃pis manibo colẽt tã factus fuit osul citraq; ab atro vocatus ẽ im doñũ et cũ suo cõsilio victoria adepta fuisset ad p̃stinã paupertatẽ reuersus ẽ vt nãrat augu. v. de ciui. dei c. viij. Nõ igit̃ dominandi ambicõ sz sucurrẽdi atq; regẽdi auiditas p̃cipibo adherẽ debet. Vñ Valerius li. iiij. c. iij. de Artilio narrat q̃ liter ab atro vocatus est ad imperium romanum ip̃li suscipiẽdũ. Et ideo de tpe illo dicit q̃ p̃ce rem vnusq̃sq; non suã augere p̃perabat pauperq; in diuite diues in paupe adusari malebat Vñ solmus li. xi. c. iiij. loqns d populo ciuis dã msule. populus mqt elegit spectatũ moribo et inuctatũ clemẽcia. Nã de regibo

isrl dcm est. Reges isrl clemẽ tes sũt. Nũqt ioseph clemens extitit, Nũc tam q dnãnt tiã mi sũt et sue fortitudini dmia q obtinẽt et non deo ascribũt. Nihilominus ois prãs a dño deo est. ño xiij. Et Johã. xix. Non hẽres m me ptãrm, nisi tibi datũ esset desup. Sic aũt vrificat illud. Osee viij. Ipsi regnauerũt nõ ex me, prĩcipes extiterũt sz mali. Quorũdã dmia sine ordinatõi nõ sũt i putãda, sed subditorũ ꝓuitati Juxt illud iob xxxiiij. Ipe em facit regnare ypocritã sup pec/cata ꝓpli. Et osee xiij. Dabo tibi reges m furore meo. Si igitur ꝓpls nuc pecat, nõ mir si prin ceps impius nũc ẽgnat. Nam prĩcipes impy sũt, qa cũ furore q hũt timmõ rapiũt, munerib q; ustitiã puertũt, et qui potri sũt ad defensam ꝓpli. Ipi offẽ sam augent. Cuius oppositum romanos nobiles fecisse legi/mus, vt nãrat põpeius li. xviij. Quomã cũ Tineas. Romã su issz missus apirro, vt pacẽ cõfir maret, grãdia munera secũ detu lit, suscipe aũt volẽtẽ neminem vñ romai iudices, ostia clau/debãt, ne cũ muneribo mtrare possent. Sic ria etiã narrat val li. viij. c. xiij. De pitacõ milleno qlit ptẽ agri de cõsensu oim si bi oblatã ẽfutauit dicẽs, vtutis gr̃az magnitudiẽ minui. Sed quid dicemus nisi illud. Se/necẽ ep xviij dicẽtis et nãtis q; phareos reges nõ poterat qs salutare, sm munerib, r tñ. Ecci ij dẽ Mm exenia et dona, excecãt oculos iudicũ. Ideo xpha Munera imqt sup innocẽtẽ nõ accepit, vnde Grego. mox. ix. Tres sũt iqt acceptões munez ad que exfraude festinaf. Nã accipi solet a coede gr̃a, ab ore gria, a manu xenia. Aqbo ius tus debet excutere manus. Et idẽ Grego. m registro li. v. Exe nia iqt vre sanctitatis accipe nolui, qa incõgruũ est a paupe ribo quid q; suscipe, vñ. Salus nãrat qlit. Roma in cupitudi/nẽ vsa est. Et ideo ipam cito pi tuã nũciauit. De q iuuenalis Dia iqt cũ pcio tome hũt. At ẽdant igitur principes vt non propriam comoditatem, sed rei publice valitatem mtendant Quia teste augnstino super Matheũ x. Gentiles olim ob amorẽ reipublice, filios ꝓpriis non pepercrũt.

De misericõdia r pietate prĩcipum Capitulum xciium

Quom prĩcipibo sit omis sũ vniuh regimẽ, exper dit vt membrorũ de/fectibo cõpati discãt. Alias em ts publica diutna foe n posset,

vñ ouidius libro de tristib⁹ Si quociens peccant homines sua fulmia mittat Jupit⁹ exalto cito meruis erit ¶ Que vba sonāt pūcipē debere misereri ¶ vñ et veteres clemētes extiterunt Vnde narrat valerius li quīto Quod maxaus marcellus hostes suos siracusanos cepit mt quos fuerat vnus qui erat diutissimus quē intuens ¶ Maxaus et cōsideās suū infortunū a lacrimis abstinere nō potuit Nārat insup gr ¶ Cesar aspiciēs caput pompey mimici sui lacimas dedit ¶ vnde ¶ Seneca ¶ ¶ Magnarum virtū est offensam negligere Et boecius ¶ ¶ Maxim⁹ genus vindicte est posse vlcisci nā sufficit posse ¶ Jtē valerius vbi sup narrat qliter Cesar audita mortē Cathonis emuli sui doluit et pūmonium suis liberis molume reꝛuauit Jpsosqz fouit et ptexit Hoc eciā solet recitare Augusti de ciuitate dei capitulo vnde vgilius ¶ Tu regēs imperio ꝑplm romanū memento parcere subiectis et debellare supbos Et alibi Sit pig ad penas pūceps ad premia velox vnde Solinus de Cesare dicit gr clemencia pcius gr armis vicit Jtē valerius li v de Alexandro narrat qliter videns ī suo exercitu militē antiquū frigoris tēpestate afflictū sibi cōpassus ꝓpriis manibo ipm accepit de sua sede sublimi descendens et in sua sede eum posuit Et ideo iacobo ī canonica sua ait Judicū fiet sm mia hys q nō faciūt miaz ¶ vnde veteres clementes extiterūt ¶ Quia siut narrat valerius li v ca ¶ primo ¶ Maxaus marcellus clementissimus fuit Nam cū multos siracusanos captiuos hīēt Jpossqz afflictos videret flere cepit primia cordis tristicia gr habebat de infortunio eoz ¶ Jnsup vgilius vi Enicidoz Nārat gr eneas pyssimus fuit sic dicens Tu regens impio ꝑplm mone memento ¶ Hec tibi artes erūt pacēqz imponere parcere subiectis et debellare supbos Jtem inhystoria ¶ Troianorū legit gr ¶ Titus tāte clemencie erat gr oibus pdesse cupiebat nulliqz studebat nocere Jtem val ¶ li v ci ēcitat gr pōpeyus regem armenie cū cepisset q tāmōtra romanos mlta mala gesserat ac eciā mitridatē romanis infestissimū suis viribo ptexerat ¶ Nihilominus tū ipe pōpeyus regem armenie predictū benigne suscepit Et dyadēa gr de capite suo abiecerat reposuit atqz in pristinā fortuā ipsum ēstituit iudicās eq pulchrū esse facere reges sicut vincere Qua ꝓpt Seneca li pmo declemēcia c v sic dicebz Nullam iāqt tē magis gr clemēciā

pncipes habere decet. Unde ipe Seneca li. eode. c. v. narrat de quodam qui diebo cunctis vite sue semp studuerat qualiter de hostibo vindicta habere posset. Cumq tamen semel cotigisset q hostem vincere non poterat. A sua vxore sibi pcit qd facturus esset. Ipsa ti respondit q more medicor sic facere debebat. Nam medici exptu dum videt q vna medela no pdest aliam cotrariam tribuut. Dic patit ipsa dicebat vito suo q dicebat vt teptaret si clemecia sibi proficere posset ex quo vindictam exercere non posset. Nichil mqt ci crudelitate hucusq fecisti. Nunc ego tepta quo cedat tibi clemecia. His igit dictis vir ille gaudsus fuit et leto aio inimico suo pepcit q exide aim fidelissimum iuenit. Patet igit q vtilior est clemecia crudelitate. Nam micum sc vincere laudabile est. laudabilius tam est fine mico viue. maxieq laudabile est mico indulgere. Ideo concludit ipse Sen. li. p allegato c. x. q apes licet aculeum habeant rex tn apum aculeo caret. Clemecia igit virtus est q pncipi debet. iso xps luce vi. dicebat Estote misericordes sicut et pater vester misericors est. Tradit enim pollicratus li. v. c. vi. Cs plato suis discipulis sepius dicebat. Cum mqt potestas seuit in subiectos. ide est ac si pupillo tutor psequat. Si igit tutor erga pupillu det esse clemens sic viri cuius libz ptas debet pp imor fauere iuri Naturale est cm vt aial qd potecius est. sit ecia Clemencius. Nam catulus ab humili mle patit leo tam homi p stratu indulget. Unde egecius li. iiij. c. iiij. narat q philippus mulieale quida mtm misertus fuit q licet verbis ipsa ipsum exasperauerit. Nichilomius de fa cultatibo suis secretissimis eam recreauit. quamobrem multum racionabiliter. Seneca li. i. de clemencia c. iiij. ad clemencia hortat dicens. libet mqt vt clemes sit qui vult deos sibi esse clementes. vt talis sit vnusqsq qualis sibi vult esse deos

¶ Quo pncipes debent colere deum et sanctam eccaz C. iiij.

Sicut narratur m hysto ria triptita libro de clemencia. Primo q Constantinus factus cristianus cultum diuinum m tantum dilexit q tabernaculum ad istar ecclesie factum secum deferre iubebat. cui sacerdotes et ministri ecclesie assistebant precibusq intendebant. Romanor quoq diuersi coherces eius exemplo similiter fecerunt. Variumtamen diem secundum diuersas opiones elegerut. Uno sacerdotes q dyacom die doiam coluert

Alij vero feriam sextā ptulerūt
qa dñs in ea passus est. Unde
apud romanos feria sexta pus
celebrabat nec rōnabili causa
hoc caruit qa fiat narrat vbi
supr Cōstātinus in virtute cru-
cis victorias plurimas obtinu
it. Nam cū ptiaturus esset qsi
i somno cōstitutus vidit signū
crucis i celo angelosq; dicētes
O Constātine in hoc vince et
ex tūc signū crucis fecit pferri
ante se tamq; vexillū victoria-
le. Hoc etiā habet li. ix. ecclasti
ce hystorie c. ix. vbi dicit. q; in
dextrā sua gēbat signū crucis
er auro factum. Non mirū igi²
si romani feriā sextā aiq; die
dominicū diu coluerūt. qa tūc
in resurrectione cōsumacio facta
fuit nostre redēpcōis. Ideo ecta
die dominicā colendā ordinauit.
Nec tūc illi colunt qui iocis in
sistūt seu qui ocio torpent. sed
illi tūc q bōis opibo oracōibusq;
insistūt. Posco igit attenda-
mus qnto studio predecessores
dies celebres coluerūt. Narrat
enim in hystoria triptita li. ij. q;
Theodosius apud thessalonicā
ciuitatē fere septē mlia hoīnū
iussit occidi eo q; indignatus
erat q; suos qsdā iudices lapi-
dauerant. hoc tūc facto ad medi
olanū rediens ecta; ingredi vo
luit ait rectorens deforis. Be a
tus Ambrosius sic eū alloque
bat. O impator actende. Quia
dominus vnus est rex omnium
et creator. Quibus igit oculis
aspicies dnī templū aut quibo pe
dibo calcabis sanctū illius pa-
uimentū qualiter manus extē
des de quibo saguis iustus ad
huc stillat. quomō hīs maibo
sanctū domini corpus suscipies
forte eīm recognicōez peccati p-
hibet potestas imperij. Decet
tū vt tacō vincat potestatē. sic-
cede igit tuāq; non qras augē
iniquitatē. Dijs autē sermoibo
obediens flendo ad regalia re-
meauit. cum tū octo mensibus
ecte ingressu puatus fuisset. di-
esq; natiuitatis saluatoris pro
pinqsset. Tunc Theodosius la
crimis et gemitibo feruentissi
me lugebat. Dolens q; tāte di
ei cultui assistē nō valebat. sed
cū tantas lacrimas vidisset fu
finus sue milicie princeps. cau-
sam tāti gemitus inquisiuit. Cui
Theodosius. Tu inqt fuphi-
ne luges et ego lamentor. Nā
meis seruis templa aperta sunt
me autem exorantem ingredi
prohibetur. Fuphinus autem
apud Ambrosium se exhibuit
intercessorem sed nil obtinuit.
Theodosius autem lacrimis et
precibus sibi veniam dari me-
ruit. Et in cunctis tanquam
filius ecclesie sponte obediuit.
Ex hac hystoria discat fidelis.
Quantum fuerit in Theodo
sio cultus diuini desiderium.

q̄ntū diem celebrē venerari peti
unt q̄nte obediencie exterent t
ideo sibi dñs bñdixit et in dei
vtute mimicos suos supauit ut
nārat vbi sup̄ ca xxvi. Decet
igit̄ pūcipes deū et eccīa colē
Nam veteres aī oī genere mu
ficoz deos suos colebant q̄ tñ
dij mualidi nulliusqz prātis
erāt porius igit̄ deū verū tene
mur venerari. Nārat eīm val
li inj q̄ alexandro sacrificante
astabat ei vnus thurubulari
us m cuius brachio carbo ar
dens cadens clapsus est. Intā
aī q̄ caro eius conburebat atz
circūstātes hoc odombāt Nich
ilominus tñ dolorem silencio
cooperuit et brachiū mmobile
tenuit ne forsan alexandri sa
crificiū dimitteret. Ecce quā
tus zelus ad deorū cultum ar
dam⁹ q̄lit̄ dauid licet occu
pareť xpi regnis. Nichilomi
nus tñ septies ī die laudes do
refundebat vnde m ps dicitur.
Septies in die laudē dixi tibi.
Item refert Cassia. de beato an
thonio q̄liter tota nocte oraz
et aī sol oriret mane dicebat
O māt sol aut me impedis ab
huius veri lumis claritate. nā
tota nocte m cōtēplacione stete
rat Item de beato Arsemio le
q̄lit̄ a uesperis sabati vsqz ad
solis ortū diei dmice m mobilit
manibo extensis permanebat
Ex quibo ommibo concludit⁹
q̄ sino cultui assistere et maxie
aī beneficia suscepimus debe
mus. vnde Grego. in omel Cū
māt augent̄ dona racões ecīa
crescūt donorū. tāto igit̄ humili
or et ad seruiendū deo pmpcōr
quilqz debet ex munere q̄nto
obligacōr cōspiat m reddēda
racione

De moribo pūcipū Ca. q̄ntum

Nobiles sic nuncupari
nō merēt nisi bonis et
honestis moribo floren
ant Quia teste Cassiodoro ep̄
nona Decet quemqz honorem
quē gerit noie moribo exhibē
Unde. Tullius in philippica p̄
ma Nos nobiles quedā spec
tare decet non pecuniā quidem
nō opes violentas sed caritatē
et gloriā cōapisse qa teste Cas
siodoro ep̄ in Conuentus sapiē
tum dignitas est impāciū Ere
bescant ideo tpis huius nobi
les quibus mos est ex sua no
bilitate pecādi suscipe audaciā
vanāqz iactāciā ex suis pēribo
pmulgant Eo pacto q̄ pentes
sua virtute nobilitatē meruerūt
Eodem pacto isti sua calump
nia et viciositate nobilitatem
minauerūt Expedit teste Bi
donio in suo epl̄ari libro q̄nto
Expedit nobilem esse sine sup
bia sine inuidia potentem sine

supstitõe religiosũ fiñe iactãcia
lãtum Nũc aũt filij nobiles se
putãt qui fastũ suis in cessibus
monstrãt. Habent eñ calceos
acutos vt ingressibo ambire dis
cãt ferũt eñ dextrocheria ãmil
las et ornamenta et vestũ vari
etatẽ atq; dispartitatẽ excogitãt
Nõ sũt tñ arguendi exhones
tate sed ex põposa vanitate Cur
eñ domiñũ obtinẽt ñi ut regãt
sed regere quõ potẽrũt ñ se ipos
ẽgere nescũt Dicit eñ Socra
tes q̃ qui mltaꝝ rerũ ptãtẽ hẽt
primum purgare cõsciẽciã debꝫ
Stultũ est eñ vt qs impare ve
lit cũ ipe sibi impare nõ possit.
Et subdit Age sic alienũ ut tu
um nõ obliuiscaris negocium
Nulliq; ponas qõ ipe pati nõ
possis Hoc exhibe q̃ tibi opta
ueris exhiberi ñ bñ egeris ipe
tibi p se auctoritatẽ dabis. qđ
igit dicturi sũt pncipes quorũ
pcius superbia q̃ sapia regnat
Nec curant leges obꝛuare qbꝰ
alios astrũgũt. Impune eñ ne
cãt stupãt rapũt et adulterãt
z filias sacietes anathematizãt
Verũptñ Catho ait patere legẽ
quã ipe tuleris Si eñ attẽdat
princeps qualis eius uocatõ ñi
erit peccare verebit cũ sit datus
pplo nõ tñ in dñm sed eciã in ex
emplũ Nam teste Deñ in tro
ade pncipem peccare nõ decet
cũ possit pcoꝛq; non solũ ma
nus et liguã sed eciã oculos cõ
tinere debet. vide Galtherus
in alexandreidos li. vi Maiestas regia magni põderis esse solet Et Ouidius iiij tristiũ Dq nomiñbꝰ generosis flores exupetãs morum nobilitate genus dñaduertãt igit pncipes et nobilitatẽ exornent moribus ut eciam pcius virtutibꝰ q̃m põpis mtendant. Nam supbia reges plimos seduxit et foeiã ad huc captiuat Plures nãq; sũt qui tanto tumore supbiũt q̃ suis subditis supbire loqui dedignanẽ turpeq; putant populanibus exhibere colloquiũ Narrat tam Valerius li. vij q̃ publius valerius Consul Romanus adeo plebem semp dilexit vt merito publicola cognominatus sit Et eutropius refert q̃ cũ vulpius ab amicis ẽ dargueret eo q̃ nimis cõmuis esset ñespondit egregie dicẽs Talem impatorẽ debere esse alias ꝑuatus esset Quia igit quilibꝫ optat sibi ꝑpicuũ impatorẽ debet ideo ipe subditis ꝑpicus et cõmuis esse

De vicijs pncipũ

Ca. septimum

Princeps ẽ oculus plebis qui contagiosus ñ fuerit mor. mficit vnde Statius in thebaidos regna

porro cum scelere omnibus ex
hijs sunt grauiora · Vnde Ci
tilianus c. iij · Hec est mgt supe
riorū cōdicō vt quicqt faciunt
preape videant · Et Boecius
iij · de cōsolacōe · Inpāte neqcia
vbus non solū premio caret ve
ciā sceleratorū pedibo subiecta
calca · Et Ouidius vij · de fastis
sic agit de censura sic exempla
paat Cum uidet alios qd mo
net ipe facit et li · ij · sine tytulo
Quod decuit reges aut michi
turpe putē · Et Juuenal li · iij ·
Nīne cin vicii tanto cōspectius
in se crimen habet quāto maior
qui peccat habet · Vnde in pū ·
sapientū dicit Nō inferior hoere
scit qcqt peccat superior Et Clau
dianus in maiorē cōpmit oēs
regis ad exēplū nec sic in flec/
tere sensus humanos edicta va
lent · Quā vita regentis mobi
le mutat semp cum pncipe vul
gus · Pijs igit testimonijs cla
re apparet periculosissima in pn̄
cipibo scelera fore · Eorū cin ex°
populus delinquit Vnde Cassi
odorus ep̄ · iij · Dicit sub iudice
bono populū corrigi · porro mgt
facilis recti pluasor est innocēs
iudex subaius pdicabili cōsula
cōe pudet mores pbabiles nō
habē Sed prochdolor planeta
planetaq sol eclipsat · qa i pnci
pibo lum honestatis rarissime
cōcernit · Vnō Sen̄ · in agame
none Non intrat regnū lumē
aut fides sed precio vincit · Et
Ouidius li · ij · sine titulo Curia
paupibo clausa est dat census
honores · Inō grauis iudex Jn̄
seuerus eques · Et de fastis vi ·
li · regia res scelus est · Et idē
Ouidius in epīs · Impat seu
populus timide non ipetat ire
Possidet q vicijs regna mino
ra suis Quibo vbis muit regna
delictis fore subiecta et quāq
in pncipe cine sit viciū gue qdq
tū alijs nociuora sūt · Quia te
ste Tullio li · ij · de offi · Nullū
mgt vicii est deterius auaricia
pcipibo pserti · Et rempubli
cā gubernātibo Verere cin qstu
rēpublicam non solum turpe sed
eciā sceleratū et nepharium est
siursus in principe auditas fe/
stinataq; preceptio nocet Vnde
Suetonius libro secundo de duo
decim Cesaribus Augustū red
arguit eoq; nil melius festina
cione arbitratus fuit · Vnde
Salustius in gugurtino · Ani
mi cupiditas racōne nobilitatis
malum est · Cetez turpis amor
pncipi minime cōgruit Vnde
Fulgencius libro micologiarū
secundo · Nullusimgt omnibo
libidinis amor turpis sit Nū
quam tamen deterior quam in
honorato · Nam iupiter in cig
num conuersus · Cum ledea cō
cubuit que peperat ouum · Vnde
tres nati sunt scilicet castor pol
lux et helena · Noīe cin ioue

pūcipes intelliguñ Et ledea a
ledēdo dī Iniuriāq; designat
Omnis igiť pūcipatus libidīe
maculať · Unde ferunt poete m
huius rei testimoniū signū ple
nū esse ouiciis ipāzqz clamāte
aues tacent helena eaā disco
die feminaz fiūt Et castoz ma//
lū extremū nuncupať Pollux
vero a polluendo dī · Itaq; oīs
mali libido occasio est · Iursus
pūcipi sūme impaciencia nocet
Unď Statius in thebaidos li·
primo Gētiles aīo subiit fragoz
inuidia atz partus odiī metus
Sed nec obhoc viciis hiis plī
batis pūcipes vt cōmuñt scele//
ranť Nam auaricia libidine m
paciencia molestanť · Unde pa
tronus Venať populus · vena
lis auia pīnū Iamqz maiestas
auro corrupta iacebit Unď aūt
hec pcedāt vicia māramus Ti
mendy est eñ ne puoz societas
ad pūitatē eos inclinet Aliquī
enim satellites peccatisqz pleni
pūcipes sectantur vt placendo
ditentur · In hoc tamē plactere
studēt q; crimina suadēt · Uiī
conpetāť aīalibo quereūbo non
hominem sed predam · Iuxta il
lud Senece li· de īmediis Uel
muscę sequunť · cadaucra lupi
frumēta formice · Ista turba
pdam seqť non hoīez · Nempe
familiares regū ipos sepe aūūt
Iuxť illud Boe· ī· de cōsolacōne
Regū familiares regiam ptāt
sepius pīternūt Et vāro in su
is sentēciis · amicis inquit diui
tū palee sunt cē

De paciencia et clemēcia principum C· viij·

Quāto qs imgdu ē sublī
micr tanto ad mīaz et
clemencīā existē debet
pmicre Unī Senē · li· i· de clemcia
ad neronē Nullū māt ex oī//
bus magis q; clemcia regē aut
pūcipē decet · Apes eñ aculeum
habēt sed rex apū aculeo caret ·
Solū regē clemcia in apto mō
strabit · Unď est inexpugnabile
munimūtū amor ciuū · Quit in
quit pulcrius est q; viuere āic
tis optātibo pacē vereūdiā eci
am peccādi fāt ipa clmcia nec
minus pūcipi turpia sūt mul//
ta suplicia q; medico multa vul
nera remissiusqz impanti mel i//
us paret · Natura enī cōmuna
est et facilius ducit cum arta
dtēdat igiť pūceps vt clemns
suis ciuibo sit nec ēasset misere
ri ipse qui veniam indigere pōt
Nam teste Tullio li· i· de offi·
Nichil est laudabilius · nichil
qz dignius placabilitate q clem
cia · Que tñ ita pbāda est vt
adhibeať reipublice sera securi//
tas sī qua ciuitas administrari
non potest Et idem Tullius in
philippica secunda Prehdiū in
quit caritate et benuolencia ci
uū optz esse ceptū āi āmis Di
scāt iī reges et pūcipes misereri

et iracundie veneno non immemes
tat Ipi nempe mestos debent
cõsolari piculum igitur si eorũ
iracundia alios ꝓuocet Nam si
turbacõis occnem habeant pos
co vt differat uiꝝ illud Galthe
rus m alexandreidos li◦ꝑmo vi/
dictam differ donec ptranseat
ira◦ Ne meminisse velit odij
post verba Nam teste Ouidio
iij tristiũ Mitto ꝙs maiore fate
placabilius ire◦ Et faciles mo
tus mens generosa capit◦ Ira
ignobilitatis signũ est sepe iras
ci ꝛ de difficili recte iudicat ipe
animi mentẽ ira possidet vnde◦
Tullius li◦ꝑ° de officijs Nũ/
qt iqr iratus ad puniendũ ac
cedit mediocritatẽ illã tenebit
q̃ est inter nimiũ ꝛ parũ Ideo
Seneca in troade Quo iquit
plura possis plures pacient fe/
mas Et li ꝑmo de clemẽcia Rex
Iesus aiũ m ptate habeat lõge
qz sit exorabilior in suis iniu/
rijs q̃m in alienis◦ Nã quẽ ad
modũ mag non est qui de ali
eno liberalis est sed ille qui ꝙ
alteri de nat sibi detrahit◦ Ira
clementem eũ non facit alienã
doloris tollentacia sed ꝓpriorum
stimulorꝝ pacia Magnaqz ani
est iniurias mslũma pacia pati
nec quidꝙ gloriosus est m pri
cipe impune leso vnde Galthe
rus m alexandreidos li◦ primo
Instabile est regnũ ꝙ non cle
mẽcia firmat◦ Diadue tãt q̃so
dũ et prũcipes homines ipos
esse nec principatus natuã ꝓ
am abstulit cuius est misereri◦
fratri ꝓmo indulgere◦ vnde
Thereus in adelphis◦ Vt hõ
es ita mores geneas Nã teste
claudiano in maiorẽ Iunere
sola deos equat clemencia no
bis Nox maiora docet pagit;
tãquilla prãs ꝙ violẽta neqt
Et subdit◦ Nũquam libertas
gracior erat q̃m sub rege pio
vnde Quintus curcius li◦vi◦ re/
gum ducũqz clemencia non est
m iporũ numero que cõmuia
sũt sed ingemoscitatem mẽtisqz
validitatẽ mminuat◦ His igit
testimonijs clare deducit cle/
mencia m prũcipi maxime con/
gruẽ que talis sit ꝙ nec iusti
cie deroget nec fauore gignat
Sed clemẽcie supbia detrahit
q̃ quũdam prũcipum cordia sic
detinet vt misereri et clemen
cia exhibere nolunt Sed of
fensi mox mterimere omnes ar
piunt sibi similes m natura ho
mines et proximos virtutibus
forsan eis celebriores◦ Huius
autem superbie atqz impieta/
tis nutrix est ambicio q̃ mul/
ti solia sibi m debita vsurpare
presũserunt◦ Eodemqz pacto q̃
superbia eos introduxauit im/
pie pariterqz regnare facit De
tamen principatus non de
bet ambicione obtineri aut
supbia possideri◦ vñ Galtherus

in alexandreidos li. viij. Tucidides est non ascēdere ām post ascēsum regredi Veteres cū sapientes prīcipatus recusarūt pocius ām ambierūt. vnde refert Seneca libro tercio de beneficijs q̄ cum Antigonus hostem sui patris superasset Nihilominus precium belli ad patrem transtulit Et subdit Hoc est regnum nolle regnare cum possis. vnde Valerius libro iiij refert Fabianum officiū cōsulatus recusasse multis tam dēp cātibus Et ii. vi refert de Camilio cōsimilem hystoriam qui cōsulatum recusando mores inquit vrōs ferre nō potero vos ipū meū perpeti potestis Nō sic tū hijs temporibo prīcipatū hoīnes recusant sed auidissime arripiūt cuiusq; occone supbisit et supbe regnant atq; sine clemencia prīcipāt

De ludis prīcipum Ca. viij

Principes subditoz sunt exemplar Si igit ludorū inceptorū vanitatibus intendant Si ludoz meretricū enormitates ad inuenire studeant Ipōrū porro familiares atq; subditi cōsilibo facilit occupabunt. Et sic putabūt viuere sane qñ ea facient q̄ suos domīos facere vid erūt Quis em tam illorū aut aleatū ludos ita magnificauit. Prīcipes et dnī i cōsulti hoc fecerūt Nec tū reprehendū est si quis honesto solacō spiritū suum recreat Sed reprobatissima est illorū vita quibo mos est totū vitā sue tps ludis et stultiloq̄is exhibē Hij nocturnas vigilias amant et ludorū vanitati fere vsq; ad fatigacōem itolerabilem intēdunt et cum die lucescente surgere habeant vt populū regant et foueant Ipi tamen sompno tunc sūt dediti et tandem exuite dissolucōe in maleficijs corpis q̄ anime grauissime decidūt Iterus hy cum refectionem sūpserint nō de militari exercicio cōtēdunt nec virorum illustrium acta cōmemorant m exemplo sed feruentissimo meptissimoq; desiderio talorū aleatūq; fortunijs se committunt quorū occasione puerilia obsecraciones q̄ forsan blasphemias deprimunt iasciuntur tristantur Itaq; mens que exterioribus ex iocis recreari habet ludis talibus m eptissimis inquietatur. Ideo Seneca m prouer. dicebat aleator quanto in arte doctior tanto est nequior. vnde fertur q̄ themistocles dicebat decere mgātus ludis vacare sed aquibusdam q̄ leuitatibus debent animum auertere ne ēs publica illudē videa-

videat/ aut ne relicta grauitate
petere possit. Vñ Seneca ep̃. v.
Quid michi ista lusoria cõpoi̇
non est iocãdi ludus Nunq̃t re
fert Augu. li. iiij. de ciu. dei c.
xvi. Quõ quidã romanꝰ in som
no dictũ fuit/ vt ludi ꝓhiberẽt
Et m. sũma de casibꝰ li. i. dicit
q̃ ludẽtes ad aleas vel taxillos
peccant non solũ ludẽtes/ sed eci
am cõcomitãtes. q̃a ibi sũt de si
deria luciãdi. voluntas spoliã
di ibi mẽdacia periuria et huius
modi fiũt. q̃m alea mendaciꝰ
et periuriorũ mater est Vt dicit
Pollicratus li. i. Vnde de Chilõ
legimus Qꝺ cũ missus fuit ad
corintheos vt fedus cum eis cõ
traheret Inuenit duces et seni
ores cum aleis ludentes. Ideo
absq; vbo reuersus ẽ dicẽs. Cũ
taxillatoribꝰ ille otrahẽ societa
tẽ/ Nẽpe ẽges et pũcipes ludis
leuibꝰ minime non libet. Quia
sicut narrat pollicratus vbi sup̃
Rex parthoꝝ dedit callos aure
os regi demetrio/ in signũ oꝓ
brij/ eo q̃ minus erat leuis in
moribꝰ et iocis/ vt igit̃ ignoꝰ effi
ceret̃/ ideo callos aureos sibi cõ
tulit. Vñ Crisostimus sup̃ Ma
theũ Omelia vi. dixit q̃ deus
non dat ludere/ sed diabolus.
Si inq̃t lusimus ante certa
men deficiemus/ nec tamẽ ludi
honesti p̃ hoc ꝓbãt̃/ Quia te
Deũ. de tranquilitate/ phi sapiẽ
tes ludis qnq; vacarũt. Sicut
Socrates/ qui cum puerulis li
dere non erubescebat. Et Ca
tho. laxabat animũ/ curis pu
blicis fatigatũ/ Et cõcludit ibi
dẽ. Qꝺ assiduus labor frangit
vires/ et dat exm de agris/ Cu
melius fructificãt/ si quietẽ int
posita habeant. Vnde sicut som
nus est necessarius/ si tamen fu
erit cõtinuus mors est/ Sic lu
dus honestus/ mentẽ disponit.
si tũ fuerit assiduus/ mentẽ ebe
tat/ Vnde Cassianus libro septi
mo Collacionum narrat de Jo
hanne apostolo/ qualiter cum
ꝑdice demulcebat/ seu letabat̃
quod cum videret iuuenis qui
dam/ mirabatur virũ tam sanc
tum hoc facere. Cui sanctus Jo
hannes ait Cur arcum semper
tẽsum non habes/ quem portas
in manu/ Cui iuuenis ne inquit
assidua extensio/ vires eius mi
nuat/ Sic inq̃t Johannes/ mo
dica laxacio scilicet/ temperata
letície/ homines meliorat/ et vi
res fortificat. ꝛc.

¶ De dominio pũcipũ quõ
debet esse virtuosũ C. ix.

NOn debent putare pũ
cipes eorum imperia di
uinis iussionibus pre
ferenda. Nam a deo accepe
runt dominiũ quod habẽt/ aut
ineptissime doĩanẽ/ nec merẽ
principari nisi quãtum ꝑtibꝰ

prepollent peruersorum tamen
principum malicia tronos pre
sidencium ira maculauit vt do//
minari pocius credat peccadi li
cencia qꝫ virtutū excellencia Dñi
eñ pūcipes puerse id solum ha
bent dignitatis qꝫ fallax hoīm
opinio credat Vt tangit Boe//
cius ij. de cōso. c. iiij. Attendant
eñ pūcipes quō terre doīantur
corporibusqꝫ mortalibꝰ Cur igi
tur subybuūt aie momētanea
luce tumescūt Refert eñ Jero.
epī. rix. Et Valerius li. vi. tamo
antē finem qliter Xerses de
sthlum loco suō exercitū pspex
it Jn quo cum vidisset fere mi
nitam multitudinē hominū fle
uit cōsiderans qꝫ post centū an
nos omnes mortui essent nul//
lusqꝫ viueret. Et addit ibidem
Valerius qꝫ suā odicōez sc̄z mor
talitatis in aliena specie deplo//
rabat Si eñ aduertereṫ quāta
est in mundi principatibus an
nexa colūpnia nunqꝫ aut raro
appetereṫ Vnde Egisippus li. iiij.
narrat de vespasiano qualiter
cum esset in obsidione iero. solo
mitana audita noua fuerūt qꝫ
Nero fuit occisus q ideo vespa
sianū in imperatorē milites ele//
gerunt. Sed Vespasianus oīo
renuebant. sed milites om//
nino mstabant atꝫ minis mor
tis ipsū infestabāt. ille aūt īdig
nū se ꝓputabat ꝫ milites suade
bāt vt ipsiū acciper̄t qa pocius
eāt aūa qꝫ honō Dñi Vale. li. vi.
c. iij. narrat qualiter dyadema
sibi traditū diu cōspexit anteqꝫ
capiti mponeret dicens qꝫ dya//
dema magis faceret hommem
nobilem quam felicem quia sci
licet si considerarentur sollicitu//
dines principatuum nunqꝫ ac//
cāperent. Quorum igitur qꝫ hec
mundana iura ꝓme gemtuē pu
tamus et celestia omnīo negli
gimus. Nempe veteres princi//
patum non q̄rebant Vnde nar
rat Valerius libro quinto capi
tulo sexto de quodam qui cum
expulerit portam ciuitatis corona
subito mposita fuit capiti eius
atqꝫ dūmodo reuerteret ipsum
in regem postulabant sed reuer
ti noluit Quinymo sibi perpe//
tuum exiluum mdixit Jn cuius
rei memoriam in predicta por//
ta ipsius effigies iclusa īpsita
fuit. Ceterum Valerius libro
sexto capitulo primo narrat de
quodam qui cum pdidisset asy
am regnum et qualdā vicinas
gentes. Gracias agens primo
secūdo gaudēs q̄a modico ẽgno
vteret. Nūqt etiam Johānis
sexto legiṫ qualiter xps fugit
in montē quando cognouit qꝫ
populi venebant vt eum rape//
rent et regem facerent Super
q̄ Criso. Ome. xi. xps īqt fugit
erudiēs nos fugere mūdanas
dignitates atꝫ otēpnē ea q̄ sūt sc̄z
tēpalia deridē q futuā adamaē

Hodernis tamen temporibus omnes ad dignitatem aurrūt. Non tam sapiam aut vtutes qrunt. Quibo loq. Genes. ij. ad eugeniū Sinea mqt m tecto est sic rex fatuus m solio. Vñ sinat ꝓpitudo symee magis patet scit qnto plus ascendit. Dic hō mdignius tanto fedior qnto m gradu celsior. Quāobrē Augustinus ix. de. ci. d. ca. xiij. Nārat. Qualiter cōiūcte erāt edes vtutū q honor que p dis et deabus deputabant. ad designāndum qd vir honoratus p dignitatē vel p ptātem debz esse vtuosus. Et ideo ille edes scz domus erāt ojuncte Nec tñ reprobanda est prās seu hoim dignitas Qm̄ omnis prās a dño deo est vt scribit ad roma. xiij. Sed reprobandi sūt illi qa sine meritis dignitates assumūt. Aut in dignitatibo cū fuerūt se q alios peruerse ēgunt et de modica gl'ia quā hñt ne ꝓuenē timentes m nullis ostendunt. Nam. Tullius libro ꝓmo de offi. Narrat de dyonisio thyrano qlit barbitonsores timebat ne ipm interficeret barbam eius si raderet Ideo pilos barbe conburebat. Nārat msup de alexādro Sergeo q de vxore timebat vñ aīq̄ cubile mgrederetur explorari faciebat an eius vxor gladū vel aliud mstrumētum haberet finalit tñ ab ea interfectus fuit. Insup valerius li. vlti° ante finē narrat de mamissa ēge qui cū dormiret custodiā sui corpis nō homibo ꝫ cambo omisit bo° em̄ oia otinūt qa impij ad dignitates eleuantur q vite huius exiguā gl'iaz supne felicitati aīe ponūt. Nā adūtant autē illud p. eccl. Dis potētatus breuis vita Vñ xxiiij. Job Eleuati sūt ad modicū q non subsistēt. Nā vita est vapor ad modicū parens Jacobi iiij. Et ysa. iiij. Omnis caro fenū. et oīs gl'ia eius qua si flos feni. Iterūm in ꝓncipibo nō solū superbiā ꝫ et gulā cernere darguēdas vbi aūt gula ēgnat ibi nulla honestas ꝫ dissolucō castimāgie semp comes ē Itaqz nobilibo maxīe ptinere dinosci. sobrietas ex q̄ nobilitū stanni pāpue ogrunt honestas Poeta ꝫ tñ q se nobiles dicunt suā vōcōnez diuterūt. Qui em̄ sūt edacōres curialibo qui tam̄ de nobilitate se iactāt potacōes em̄ serotinas habēt q mane suis sensibo nondū expiratis potula petūt. bo° aūt non est nobilitū ꝫ ignobilitū nō est vita ꝫ ad mortē via Talibo aūt conmessacōnibo q̄z occupacō in cibis et potibo est loquit ysaias xxv. Dicēs vr q potentes estis ad bibendo vinū Unde seneca ep̄ lxxxvij. nārat d q̄dā potēte qui maiorē ptē noctis in ociio existebat et fere die tō dormiebat

O q̃nta vite mdiscrecõ corpus
suis omessacõnibo distempant
et mãnant et aĩaz pdere non
formidãt Vñ ysa v De q̃ oriũ
gitis mane ad ebrietatẽ sectan
dam Et subdit Cithara ⁊ tym
panũ et tybia et vmũ in ouĩ
uijs vĩis et opus domĩ non re
spicitis Hoc siq̃dẽ viciũ maxi
me hñt curiaz sectatores q̃ iugi
ter ptermissa salute cibis et po
tibus vacãt Vñ Solicratus m
plogo narrat Qualit socrates
Ohus ea otẽpnebat que auli
ci ambiũt sc̃z que cui ales petũt
Quãobrẽ valerius li ij ca i
Dentrẽ mãt distenũ cibo seq̃
woluptas gemitaliũ Idem ponit
Grego ep xxxvij Insup sene
ca ad helmdũ omessatoribo sic
loquit O miserabiles q̃z pala
tũ non ñ ad pciosas escas exci
tat Nõ eĩ viuit qui ibidmi
et sompno viuit Vñ virgilius
in eneydos li i Didonẽ redar
guit eo q̃ in cõuiuijs tps dete
nebat Ihõ dicebat infelix dido
lõgumq; bibebat amorem Et
ibidẽ di Prima q̃es epulẽ mẽ
saq; remota Cratheres mag
nos statuunt et vina coronant
Sic strepitus tectis vocẽq; per
ampla wlutat Ex q̃bo colligit
omessatoz enormitas in quibo
suum paradisum speant

De thirannia pncipũ et
platorũ Capi decimum

Principes et dñi ostitu
ti sũt nõ vt dissipẽt ple
bem sed vt foueãt nõ
vt bona subiectis aufferãt ⁊ po
cius id q̃ hñt benigne conser
uent Sed pchdolor dominia
quã plima m thirannidã muta
ta sũt Oĩtiq; pncipes paupes
sbditos oprimũt ⁊ vt ipos pre
textu uris ofidẽ videãt puissi
mas leges excogitãt q̃bo ysa
ij dr Ve q̃ cõdũt leges mãs
Et scribẽtes musticiaz scripse
rũt vt oprimerẽt i iudicio pau
perẽ Vñ ps Gaudẽt m mhdijs
ãũ diuitibo in occultis vt mactici
ãt innocentẽ Dij eĩm sil es sũt
castozi de q̃ narrat Solinus li
ij ca xxxv q̃ ãũ hoiez iuaserit
ipsũ nõ dserit q̃usq; ossa eius
ofregerit Sic tl es paupes m
pacẽ nõ pmittũt q̃usq; tõliter
enerauerũt Unde Hichee iij
Regum eoz dsup excoriauerũt
et ossa eoz ofregerũt ⁊ discide
rũt Dij tñ inexcusabiles sũt et
tñ aliena rapũt Quibo ambr
sius li i de offi loq̃tur Diues
mãt eras qua ergo ex causa ali
ena rapiebas egestas nõ opu
lit Ideo te feci diuitẽ vt exau
sacõnem non haberes te feci po
tentẽ vt nõ iferres ⁊ repelleres
violẽcias Eripite igit egenum
et paupem de manu peccatoris
liberatẽ Nam teste sen episto
la lxxix Ea isti faciũt que cre
ature irracionabiles abhorrẽt

Nñ ceſte ariſtotelis vi de aialibus Non eſt modus auiū vnius ſpeciei q vna comedat aliā Iſti tñ ſuos frēs deuorāt vnde Michee ij Qui comederūt carnem populi mei. Nempe attendere deberēt qñ paupes exaudit dñs. qui tñ paupes contra eos clamāt et iuſticiam a deo petūt vnde Ecci xxxv Lacrime vidue ad maxillas deſcendūt et aſcendūt vſq ad cēlū et deus exauditor non delectabitur in illis ſc; pricipibus tirannis qñ ꝓpter multitudinē calūpniarū clamabūt ut dē Job xxxiij. De igit qui cōgregat malā auariciam domui ſue quia lapis de pariete clamabit ſc; contra eum ut dē Abacuc ꝑmo. Narrat eñ petrus domianus de q̄dam qui proximus morti erat et a ſanctis andrea et gregorio affligebat quia ſex nūmos a paupercula vidua accepit vnde Ecci tercio ſimo quārto Offert ſacrificiū ex ſubſtancia paupum q̄ſi q victimat filiū m cōſpectu ꝑris legimus eñ de Tiberio m Cronicis breuibus q cū ſuaderet ut ſua tributa augmentari iuberet reſpondit Boni ī quit paſtoris nō eſt pecus deglutire. vñ vſa xxxiij. De qui ꝑdaris nōne et ipe ꝑdaberis vij eñ ſūt cum delicores lupis quia delupabo inhiſtoriis romanorū le. quomodo nutricrūt romulū mſan te exercitū beſtijs Iſte vero paupes ſubditos tāq̄ lupi rapaces lacerāt vnde Crip omer xxxiij Quid mquit ouis m medio luporū quid columba ī medio accipitrū Impius eñ iudex ſiue dñs ut leo rugiēs et vſus eſuriēs pricepſ impius ſuper populum pauperem Nā paupes ſūt ſicut oues m medio lupor

4 De iuſticia pricipū Capi

Reſplū athenienſiū q iuſticiā ꝑpe comoditati ꝓtulerūt vñ Narrat valerius li. vi ad Tiberiū ca v q̄ cū themiſcides athenij regem grecor fugaſſet eiuſq thaurū agregaſſet ſtudere cepit q̄liter grecia athenienſibus ſubiugari poſſet. Cū igit deliberacōe athenienſiū cōſiliū mgreſſus fuit vbi erāt ſapientes ſeptē deputati pro ut athenienſibo mos erat. poſtulauit ig themiſcides a vnus eorū ſecreto cōſiliū ſuū audiret a ſi ualeret palā dicere. ſi aūt ſi ſilēcio teneret. Deſtinatus ig fuit ariſtodes cui ſecreto dixit bonū eſſe ut tā claſſibus ſuis lacedomor naues eis vicinas ſubiugarēt q̄a ex mde poſſet mari dñari a oſequit grecis emulari Nā licz athenij greci erant grecos tñ aduerſarios ꝑ tūc hēbant ſiquidem igitur ariſtodes et cōſiliū q themiſcides dixerat nauauit q̄ audito ipi ſeptē ſapientes vnanim ꝛcluſerūt

Non dez tem istã facere ꝙa licet et speciem uideaꝫ habere prudẽcie tñ cõtradicit iustitie patz igiꝫ ꝙ vetres olim plus iustitiã ꝙm ꝓpriã comoditatẽ amauerũt Narrat msup valerius li. v de Catrudio ꝙ adeũ rãdum sedicões leges cõstituit vt cõcionẽ seu cõsiliũ ciuitatis nullus cum gladio mtraret ipe tam Catrudius exlonginquo itinere veniens oblitus est deꝓponere gladiũ quo ꝑctus eãt et ita cõcionẽ mtrauit. Cunqz igiꝫ monitus fuisset defractiõe legis ipe statim surrexit et sup gladiũ quem habebat ꝛaubiut sponte mallens mori ꝙm iustitiam seu legem per ipm uiolari Ideo Catho mquit Patere legem ꝙm ipe tuleris Et licet m hoc imitari non debeat ꝙ se ipsum mterfecit m hoc tñ amorẽ iustitie quem gerebat ostẽdit Verumtñ veterũ igitur exẽplo viri bni et precipue bni pncipes iustitiam effectuosissyme dilygere debent ut tamquam dies vera equitate luceãt Cum eñ antiquitus cõsules romani paupertimi fuerũt nisi quia maluerũt iustitie fauere ꝙm iustitie detrahendo quouis modo ditari Horum autem paupratẽ narrat Augus. li. iij de ci dei ca. xix vnde valerius m suo consulatu tam pauper extitit ut dez collectis ap̃lo nutriretur Narrat msupei li iij vegecius de re militari ꝙ aũ quidã regulus dehostibo victoriam habuisset et ad magnos wcaretur honores ipe tñ m solita paupertate voluit esse Insup Augus. vbi supra de qñcio narrat ꝙ ꝓtis manibo terrã colebat qñ fuit ad ducatũ wcatus Cum dux factus fuisset solitã pauptatẽ non ptermisit. Et cõcludit ibidẽ ꝙ plures acõsolatu et senatu ẽpulsi fuerũt ꝙa munera p iustitia subuertẽda supserũt qm fiunt dẽ. Deutro xpi dñs aduersat erga oez i iustitiã Cetez narrat valerius li v et Augus. li. de ci dei ca. xviij Quo brutus ꝓ tbunali sedes filiis suis nõ pepercit. vnde ꝙa Tarqnũ ejulẽ reipublice disparatorem reducere wlebat iõ ꝓprios filios vgis fecit cedi et securi percuti Et vgilius. Natos te patet noua bella mouẽtes Ad prẽm pulchra p libertate vocauit Et helymandus historiogꝑhus narrat ꝙ Cho ꝙ aũ senex esz et imperatoris exercitũ exercere non posset oblatũ fuit sibi ut ꝓprium filium imꝑatorem cõstitueret Ipse autẽ respondit. Sufficere mquit debet ut ego ipse ẽgnauerim tñ nõ morer qa nõ sagm sed meritis pncipatus debet iõ sapiẽs. ecci septimo dicebat noli ꝙrere fieri iudex nisi virtute ꝓtumpere possis iniquitates

Ex hijs igit patet quia licz hō
omnit vincat patrie á sangui
nis amore aut etiam laudum
cupidie. Vt inquit augustinus
libro viij. de ciuitate dei capi-
tercio. Nichiloinus tamē vtilia
omnia iusticie postposuerūt qm
ancilla sicz omis fauor atqz vti
litas postponenda est viti. Qm
impij iudices i corruptōne sua
peribunt percipientes mercedē
iusticie vt dicat. i. petri ij. ¶

Quo victoria a deo est
Capitulum. duodecimū

Non in multitudie exer
citus victoria belli ꝫ de
celo fortitudo est. vt di
citur primo machabeorū tercio
Vnde moyses manus in celum
leuabat ⁊ ita vincebat. vt dici
tur exodi xvij. Nam sicut in
archa homines saluabant eo
gp ipa erat sup aquas. Sic eti
am si mens ocemplatiua fuerit
ad celestia tendens et aquis id
est vanitatibus si prefuerit sal
uari poterit. Vñ. de utro. secū v
Appropinquante bello stabat sacer
dos ante aciē ⁊ sic loq. Nolite
metuere qa dñs nē in medio ē
vēi. Sic etiā theodosiū fecisse
legimus qa sic legi. in hystoia
romanoz. Cum se vidisz a suis
hostibo circūseptū orōmbo va
care cepit et signo crucis ante
posito victor effici meruit Sed
q̄d dicemus de hijs qui in ꝑpa
uitate confidunt et archam id
est pabulum ingrebi non curat
quinymmo ecclesiam virosqz
ecclesiasticos infestāt psecūt
et lamāt Tales em in momen
to peribūt quia dux eoz dya-
bolus ipoz meritū queret Nā
tat em in hystorijs pallegatis
romanorum gp qa dictus mas
selizech romanus quida ipo-
tes ecciam dei violauit et i ea
existentes crudeliter extraxit
Ideo turpi exidio interijt. At-
tendamus igitur hystoriā de at
tila quam ibidē legimus De
quo fertur gp cum ytaliam dissi
paret ad eam accessit vir sanc
tus leo papa dices ut intercep
ta crudelitatem dimitteret. Dz
papa moenio interrogata fu-
it an pape sic presto obediuisz
Qui respondit gp papa sibi lo
quente senem reuerendū vide
rat gladiū in manu tenentem
terrore diuus expauit gp nō ob
audire ausus fuit. Itaqz eccia
nō dz a pugnatorib interemi
Vñ narrat Paulus dyaconus
li. xij. suaz hystoriaz. Et Oro-
sius li. vij. gp cū romani a go-
this captiuarentur illi soli cua
serūt qui in nomine xpi eccle
am ingressi fuerūt. Vñ. Gothi
romanos capere potuat. sed ob-
reuerenciam nois xpi in eccia
manentes libros dimittebāt
Quāobrē augus. i. de ci. di ro-
mānoz ignaudicz meretur eo gp
dicebant nom xpi eis obfuisse

Et tñ eoꝝ ydola ſúcurrẽ non valebant. Jõ ipi in nomĩe xpi liberi facti fuerũt Ex qua hiſtoria ferunt aliquĩ qꝫ ab illo tpe citra principes tpales libertatẽ in eccleſia malefactoribꝫ ceſſe rũt. Cñ laus eius in eccleſia ſanctorum inquit propheta.

De humilitate pncãpũ Capitulum tredecim

Supbia ſemp petit caſũ Nullus igit̃ principatus ſtabil̃ vbi ſupbia regnat. Vnde gemẽs pi. dicitur Oſ hominꝫ ꝓpter ſuaꝝ ſuperbiam turũ erexerũt. Et exinde ipſi qui vnus ydeomatis erat diuiſi fuerũt. Attendamus eñ qñ ſupbia diuiſit angelos. ſupbia depreſſit neronẽ. omiſqꝫ ſedicio a ſupbia exordiũ cepit Jõo ſeneca ad lucillũ ſic mouebat. Cũctis eſto benignus omnes tibi pares facias ĩferiores ſupbiendo ne otẽpnes Supiores debite viuendo nõ metuas Vnde m libro de nugis philoſophoꝝ de Julio ceſare legit̃ qꝫ ſuis militibus nunqꝫ dicebat ite ſed ſemper venite quia ſcilicet non ſolũ volebat ſibi ſeruiri ſed eciã ſeruire prõptus erat De quo ibidẽ legit̃. Oſ aĩ quãdã veteranus qdã die dum dampnaretur coram iudicibus rogauit ceſarem vt deſcenderet iuuaret cum. Cui ceſar dedit bonum aduocatũ in ſui adiutoriũ. Cui veteranus ait. Ego mquit te peroclitante in bello aſiatico non quẽuis aduocatum ſed ego pro tipſo pugnaui Vide mquit vulnera que pro te ſuſcepi. Tunc ceſar videns vulnera erubuit et mox ad verbũ eius deſcendit timens ne ſuppbus aut ingratus crederet. Vnde dicebat. Ille eñ ſe militẽ neſcit amare q̃ non laborat vt militibus carus ſit Jnſuper ſeneca libro quarto de ira. De humilitate antigonis egis narrat qꝫ quadã nocte audiens ſuos milites ſibi contradicẽtes eo qꝫ ratione ipſius onera maxima deferebant. Ipſe igitur antigonus clamdeſtine deſcendit. et ipſis neſcientibus quis eſſet ipſos iuuabat in portandis oneribus. Ipſiſqꝫ tandem dixit Nunc inquit maledixiſtis Antigono cuius vicio in has miſerias incidiſtis. Nunc igitur bene optate ei quia eius laboribus interuenientibus pnã ẽ gn dem euaſiſtis. Ecce igitur q̃nta principum humilitas. Sed nunc poſco quid dicemus niſi quia faſtum et ſuperbiam quetunt q̃ pncipes ĩ ſuo ſcepto gliant̃ duces m ſolio. et ĩpatores in dyademate gl'iant̃. Dz ẽueta viz q̃tumãiqꝫ ſblimis exiſtat attẽdẽ debz illud. Job dicẽtis

Spiritus enim meus attenuabitur et solum michi super est sepulchrum vnde Jhesus filius sirach dicebat Omnis inquit potentatus vita breuis Et Solō philosophus de Alexandro loquēs sic dicebat O quam fluuiola gaudia mūdi quam rerū occo fugitiuus honor Nā cui nō sufficerat orbis modica fossa sufficit terre Hoc enim non attendunt huius tpis principes Dz in suis fastis assidue eleuantur sic es Alexandro de quo narrat val li vij qd qa audiuit a quodā suo comite qd pces mūdi esset ·ic nō contentabat vni mūdo prīcipari De quo Alexan· Egre gius vēnificator sic ait Vir bone quid cupias res viles res pituras Nil pfuturas dāpno quiz futuras · Nemo diu mansit in culmine sed cito trāsit · Est huius atqz leuis in mūdo gl'ia quis Qui fuit hic ymus hic cit or dine pmus · vnde Quintinus narrat qd vir qdā canus Alex ādro dicebat · Vide inquit ne cadas cum veneris ad culmen ad qd peruenire contendis Ne cito igitur · Sapiencie quinto dicitur Quid nobis pfuit superbia aut diuitiarum iactancia quid contulit nobis transierūt oīa tanquam vmbra Et Jere · xxxi dicit Statue tibi speculū pone tibi amaritudines dirige cor tuū in viam rectam scz humilitatis et

gre O qd in docta est illa psona que de se psumit et de vita futuri gili at qz in certa eleuat vnde Jnnocētius papa superbos sic alloqt Cur inquit superbis vermis et cinis Cur diuicias pauperibo dispergendas accul as· Cum ppheta dicat dormierūt somnum suum et nichil inuenerūt· omnes· di· ma suis Vite breuitas et possessionū instabilitas horiez sapiēte humile ēdūt Posco enim cōmemoremus historiam val li· vij narrātis de qdam rege cui cū dyadema tra deretur diu cōsiderauit pulsq capiti īponeret dicēs qd dyadema facit magis hominem nobilem qd felicem Quia si quis cogitet qntis sollicitudinibo et periculis dyadema plenum sit ruinq reciperet Itaqz tōne principatus non eleuabitur sed humiliabitur vnde Seneca Alexandri rei te non inponas quia status tremēdus atqz regentibo periculosus instat periculum quā subditis quia princeps omnes timet ceteri vero vnum principem timent Et cō cludit· Si vere inquit prudēs eris ubiqz idem eris vt non extollaris laudatus nec turberis minuitatus

De castitate principum Ca xxiij

Princeps incõtinẽs subditoꝝ maculat vitã suo ꝓpuo exemplo ⁊ vñ timẽdum ne luxuriosus ꝓceps subditorũ filias et cõuiges violet Magna igit̃ securitas in dño est si castus princeps extiterit Nempe veteres viri et celebres castitate floꝛentes laudis ꝑmium hucusq; meruerũt Quereso enim vt scipiõis castitatem cõmemoꝛemus ⁊ Narat enim vegecius li⁊iij de re militari ca⁊ꝛ q̃ Scipioni affricão virgo pulcherrima ⁊ nobilis adducta fuit q̃m licet naturaliter affectaret nihilominus eã diligentissime custodiuit et cũ captiua esset eã redemit ⁊ suoq; sponso qui nondum eã cognouerat vꝛginẽ tradidit cuius allicius nomẽ et ꝓpte nupciali munera grãdia ꝑbuit Sicꝛ et de alexan⁊legimus Insup de Octauiano ĩperatoꝛe li⁊iij ca⁊ꝛ legimus quo vꝛgo ĩ cleopatra ad eũ accessit ornatusq; oculos tacõe pulchritudis sollicitauit Verumtñ eius pulchꝛitudo pudicicie nõ obfuit vñ poeta vultus adest ꝑcibo facta ĩacta poꝛat Cetꝛ Vegecius li⁊iij c⁊iij narat ⁊ quõ hamball vigiliis ⁊ abstinẽciis coꝛpus suũ macerabat ꝑ quã abstinẽciã libido extinguebat ⁊ legimus eñ Cayũ abstinuisse ꝓut recitat Policratus li⁊v⁊ca⁊vi Et Eccl decimo dr̃ Ve terre cuius rex puer est et cuius principes mane comedunt Beata autẽ terra cuius rex est nobilis et cuius principes vescunt̃ in tempore suo ad reficiendũ nõ ad luxuriandum Attendamus enim quomodo amoꝛe mulieris enervauit potẽciã Sampsonis Infatuauit sapienciam Salomonis fedauit sanctimoniam Dauid pro vt ait Hiero epistola tꝛecesima Et subdit ⁊ Nec salomoẽ sapiencioꝛe nec Dauid sanctioꝛe et tñ vterq; a mulhere deceptus Nullum enim impiũ durabile nec principatus stabilis qui ẽgnat in pũcipe libido luxurie vnde pollicratus li vi ca⁊ duodecimo dicit q̃ impiũ Romanũ exhaustũ nerone ẽgnãte cuius gula omnia deuorauit et maculauit libido exhausit auaricia et supbia cum luxuria exinaniuit Insup Egesippus li⁊ꝑmo loquens de anthonio ipi Augusto dicebat Ille mãt scꝛ Anthonius non victus est viciis tuis sed magis victus est moꝛibus suis Dicit enim cum cleopatra vꝛoꝛe cui qua maluit vinci quam sine ea vicere Nũ quid enim velocius narrat q̃liꝛet vꝛbs wlumensiũ erat optĩe legibus regulata sed per luxuriã plapsa est Et iõ concludit q̃d sedius q̃d dãpnosius ẽ scꝛ luxuria ꝑ q̃m virtus atteritur et sempitna gloꝛia in infamiam

vertit animiq; ꝛ corpis vices
expugnant

De moribo ꝑncipum Capitulū qndecimū.

Dicit augustinus ꝑmo de ciuitate dei capitulo vicesimo primo. Et nā tat cum versum poete dicentis Moribus antiquis res stat humana. Nā gr diu romani morales fuerūt tam diu orbi ꝓfuerunt. Unde idem augstinus capitulo. v. de ciuitate dei verba cathonis narrās sic dicit. Nolite mātq estimare maiores vros armis rēpublicā augmentasse Nam si ita essē nob adessē armoꝝ equorūq; copia res igitur publica quō augeret. Sz rēpublicā libido cōtaminauit auaricia; opulencijs ꝓuauit. Nā qa laudamus diuicias sequit mercēa Juꝫ ideo bonos et malos nulla dēa daꝫ oia; vtutis et tangr ꝓmia ambitiō possidet Hec in effectu dicit augusti. Ex quibo vbis ocludit gr morales vtutes rēpublicā manu tenuerūt. Atq; exmō colligit gr vita spūalis in hmōi moribo cō fistit et roborat. Uñ augus. li. ca. xxiiij. ibidē loqns de scipione dicit. gr non cēsebat illes; Scipio rēpublicā esse felicē ruētibo moribo. Et eodē li. ca. ij. Romani mātq ceciderūt non murog casū ꝫ mog defectu neq; igmibo eorūm tecta ardebāt. Sz corda auiditatibo mācescebāt atq; ꝓfidi pcius gr corrigendi wlūtas romanos contrait Et qa homo qñ ciuitas est huius value sūt sensus ciuesq; vites sūt aīe quibo impat wluntas Debet igitur tangr ciuitas moribo ornata ohistē. Quia sic ait sen. ep. xl. Mos est mētis habitus ex q singlog opog assiduitas manat. Und pollicratus libro v. capitulo iij. dicit. Mō a vtutibus fiunt mores Et a moribus virtutes acquirunt. Sz qiua multi vicia ꝓpuos mores non credunt ꝓpter assiduitatē Ut ait Seneca libro de vita beata. Ideo absq; pudore hoies crimibus ꝫuiunt virtutesq; acquirere non curāt. Et cōcludit ibidē seneca. gr aliter est agendum in via morum ꝛ aliter in via pedum. Quia in moribus non est tuta via quam sepius multi secunt. Sed in via pedū frequenter cōtrarium est. Et si mores cōgruant sapienti maxime tamen principi Sed queso inquiramus. vnde principum corrūpuntur mores. Estimo tamen gr fastus ꝛ superbia hoc facit. Nam si princeps humilis existeret moribus floreret Sz supbia tollit sensū moresq; corrūpit vtinā attēderēt ꝓncipes vba darij loqntis alexan°

dñs ferē in hist̄ijs alexand̄ qualit darius vulneratus q̄ m lecto positus alexād̄o dicebat Fili alexand̄ vt plenius tua sapiencia nouit totus mūdus in corrupcione posit̄us est. Sic eī diuina ꝓuidēcia a ꝓncipio oē dinauit vt nichil esset constās nichil firmū ꝫ totum variacōi subiectū. Cum aūt quis ad tātum ascendit animē vt non iā hoiem ꝫ deū se existimet mox ad ymā ruit et dum eius casū se meruisse ognouerit et deorū benignitatē muocauerit ne laq̄um desperacōnis incurrat subito deorū misericordia subleuat̄ Et subdit̄. Considera mḡt fili quid fui heri q̄ quid sum hodie Vera namq; rex regū q̄ dñs dominācium vocabar. nūc absq; ptāte frugeo q̄a vana supstic̄one seductus dijs volui assimilari Considerāda est ecīa ipius nabuchodonosor hist̄oria q̄ dum eleuaret̄ corruit sensum pdidit et tāq̄ brutū āl ferīs vixit. Humiliatus tñ postmodū restitutus fuit. Ideo ꝓpha dicebat. Cū iūctate mea ego ognosco. Absit ig̃ superbire ꝓpter hō q̄ in mūdo sūt in q̄bus nulla securitas est dñi. Dñi. Nusq̄ mḡt est securitas neq; in celo neq; in terra neq; in padiso. Nāq; de celo cecidit angelus de sede maiestatis. Adam cecidit de padiso voluptatis. Et de mūdo cecidit Judas ō scola sanctitatis Humilem igr̄ obūrantes diei finalis terrorē dñi. greg. Tūc mḡt erit supius iudex iratus. Inferius cahos horendū a dextris pcata accusancia. A sinistris infinita demonia ad suplicia trahēcia. Interius erit cōscia vrens Et exterius mundus ardens. Quid igit̄ faciet peccator. Nā latere ipossibile erit q̄ patē horribile. Ecce quanta humilitatis oct̄aua. De quodam rege legimus in legendis sanctor̄. Q̄d āl vidiss̄ duos discipulos xp̄i paupes ō amru descendit vt ipsos honorar̄ q̄d vidēs fr̄ eius ipsū increpabat dicens q̄ non dec̄ sic regem humiliar̄ coram paupibo. Quo facto rex iussit suis precombo vt ipsū citaret̄ āl familia q̄ liberis. Q̄d vidēs ille qui regem reprehenderet cum habitu humilitatis coīa ēge accessit āl liberis q̄ familia q̄ cum vidiss̄ rex ait. O mḡt stulte p̄conem fratris tui timuisti q̄ licz non peccaueris tñ te humiliasti ad vbum p̄coms fr̄atis tui vterimi. Nūquid ig̃ p̄cones pcius ihu xp̄i paupes formidare et reuereri debemus āl de ipsis vitas in euangelio dicat. Qui vos honorat me honorat. Et q̄ vos spernit me spernit. Et q̄d vni ex minīs istis feceritis mi fecistis. Humilis ig̃ mēa mens existat nullū spernat sed futui

iudicij trone eternat. Dñi Jhero
minus. Viue comedam siue
bibam semper illa vox vt michi
videtur resonat i auribo meis
Surgite mortui venite ad iudi
cium. Quia tamen domini et
principes fastum et superbiam
amant. Ideo in suis auribus
si resonaret vox sophonie ꝑphe
humiliarent. Dicit enim sopho
as in. ca. i. loqndo in psona dei
In illa mãt die visitabo sup pn
cipes et sup filios regis et super
omes qui arrogãt mgrediunt
sup lumẽ miãtate et dolo Et se
quit dispercierũt omis muoluti
argento Et qui dixit in cordi
bus suis non faciet Dñs dñs nr
Et seq fortitudo eor in direpci
onẽ erit et domus eor in deser
tũ edificabũt domus et non ha
bitabũt in eis Plantabũt vi
neas et non bibent vinũ. Et sb
dit Coñbabo hoies et ambu
labũt cea qa dño pcauerunt
Et effundet sanguis corũ sed
argentũ et aur eor non potest
eos liberare in die ire domi. Vti
nam pncipes talibo vbis corri
gerent moribusq suis rẽpubli
cam dirigerent. Exo tyti ꝺ quo
legit Qꝺ tã modeste rẽpublicã
rexit vt de sola clemcia argui
posset Dñi mores pncipũ pulch
errime suadet seneca li. de ãtuor
vtutibo ca. tercio. Inpone mãt
dupiscẽcie frenũ Ede extra satu
tiatẽ. bibe extra ebrietatẽ obser
ua ne in ouuio aut in aliqua
omunitate hos dampnare vi
aris quos non mutaberis nec
licis tibi presentibo mherebis
nec absentes desiderab. Et seq
odibilẽ quoq hoiez facit vsus
supbus et elatus ac ecia malig
nus et furtiuus. Si igit usus
iocos exigit hos tam dignitate
sapie gere. Sit tuus mestus
sine tumultu et quies sine des
dia adulacões detracta non acer
ba ꝫ blandia vba timeb. Esto
vicioꝝ tuoꝝ fugax alioꝝ vero
non curiosus scrutator. Docea
um esto facil auditor requirẽti
facile respond. Supiores ẽte
viuendo nõ timeas. seniores esto
iudicõ ꝙ sermone vita ꝙ vultu
clemencior esto. et fame bone
neq tue zisamator neq alie
ne inuidus. ad iam tardus. ad
misericordiaz pronus. in adũꝫ
fimus. in prospeis cautus que
nosti sine arrogancia postulan
ti communica et que nescis sine
occultacõe ignorãcie tibi postula
impartiri. Hec em omnia licet
non eodem modo documta sunt
Seneca vbi sup Quibus mo
destia et morũ honestas suade
tur que principibus maxime p
tinere dinoscitur. Nam teste
ysidero nono ethymologiarũ
capitulo tercio. Si ex dicit a re
gendo. nec est rex qui nõ regit
In pncipibo igit non ambi
cio ꝫ de subditis cura esse debt

Nam teste gregorio ℳoralium principes vocat qui cogitacões principat. Et ibidem xxvi. Illi enim principes sunt qui elacões inclinant qui liuores mitigant furores extingut et cogitacões nō consenciūt sed regendo prodesse nouerūt vnde Horacius in carmine liricis sic ait narrat. Augustinus de ciuitate dei capitulo tredecimo. Sic dicens lacius regnes tandem domando spm. Et claudianus alloquendo theodosium dicebat. Licet mat late domueris si tm̄ pua cupis si duceris seruicij iugum pacteris. Si aut tolleres et leges mteri us feras tunc oia ure tenebis Insup de valerio impatore octuagenario legimus qd ad huc virgo esset et sue felicitatis premia recoli audiret tunc ait de vna tm̄modo victoria gloriosor et requisitus que fuisset illa respondit qa inimicorū mat domū scz carnem meā domaui et supaui. Hoc enim narrat valerius mōdam suo quo tractatu. Illi igit reges sūt qui se regere nouerūt vñ Grego. moz iiij ait Regnat qui corpa sua regere sciūt qui desideria tepa et cogitacões legibo regulat. Et iō ve terre cuius rex puer est ecclesiaste. Nūc tm̄ prīcipes seipos ege re nō cupiat et regna regere se iactat qui suos inimicos se vincere diuit modica tptacōe vincit vñ ep xcvi. Deñ. ℳ. Licet inquit hostē viant sed vincūt cupiditate. Et ep c. de alexandro loquēs ita dicebat. Dmat victor tot regum atq; populorū ira atq; tristicia succubuit et omnia per se habuit seu habebat sibi tm̄ impare maximū imperiū est. Si vis inquit oma tibi subicere subice te rōi ℳultos enim reges te rexit ratio ab ipa enim disces quid et qd admodum aggredi debeas. et epistola cxvi. Animus inquit noster modo est rex modo tirannus Nā ex est cū honesta petit atq; corpis salutem queit Sed tunc tirannizat quando turpia iubet et iura contempnit vnde Augustinus quarto de ciuitate dei ca iij cōcludit qd qui peccat seruus est tot dominorū quot viciorū. Nam melior est dominator animi sui expugnatoꝛ vrbium puerb vicesimo sapiens qui sedet in solio iudicij dissipat omne malum in tuitu suo

De liberalitate prīcipū Capitulum xcvi

Ut dicitur prouerbio rum decimonono diuitie erogate adduūt plurimos amicos. Et pollicratus libro tercio capitulo decimoquarto narrat qualiter Titus vespasiani liberalitatis factus amabilis

atq; sui patrās auaricīā/ tanta liberalitate cutauit/ vt tota eius oplacēcia m largiēdo foret. Et cū tāto aīo munera dare affec/ tabat/ q; vltra posse dona p̄mit tebat. Et cū redargueret dice bat. Nemo mḡt a facie p̄ca/ pis/ debz recedere tristis. Vñ cū quadā die michil otuliss dice/ bat. O amici mei hūc diē p̄di di. Nullū em vicium detrans auaritia/ signant ī p̄ncipibus Vt ait tullius libro. i. d̄ officijs ca°. xxiij. Nempe largitas facit p̄ncipes famosos et claros. Vt ponit tullius ibidē. ca. xiiij. Et Boecius p̄mo de cōsolacōne ca. v. dicit/ q; claros lāgitas facit Notalit aūt aufferēda est auaricia de cordibo/ vt celestis glorie caritatē/ vel claritudīez meream². Nā sic liberalitas in seculo reddit hoīes famosos. sic lāgicō m xp̄i noīe facta/ facit tapecelos. Reprobāde sūt tñ plimo cū p̄ncipum largicōnes stulte Vñ. señ. li. i. de bñficijs. ca°. v. Respiciende sūt mḡt facultates quas p̄stamus/ atq; psone quibus damus. Et reprobat largitatē alexandū/ qui dedit vrbē cuidā elimosinā petēti/ et cū ille diceret q; sibi talis fortuna nō ocurriebat/ alexandū rñdit. Nō mquit auro quid te recipe decet/ sed quid me dare congruat Dec vox mquit seneca/ regia videtur et animosa/ sed est stultissima. Quia decet cōsiderare qb/ cui/ quando/ et quare largimur/ Item. Seneca ibidē de nimia cupiditate redarguit anthigonū Cui cū quidam peteret talentū Respondit/ q; plus petebat q; debebat habere. Ille igitur videns se repulsum/ fecit denariū Cui anthigonus. Nō decet mquit regē tā modicā rem dare Itaq; p cauillacōz/ michil se daturū oclusit. Si igit alexandū reprehendit m digesta liberalitas/ pcius anthigoni detestanda est cupiditas. Nempe tullius. i. de offi. dicit/ q; largitas deberet exerceri cū itencōne ordinata/ non ad iactāciam et pompam/ z ad p̄fectū suscipiendū Nam fatuam largicōz secunt tapine/ Itaq; non sua z aliena distribuunt. Unde ambrosius libro p̄mo de officijs/ Non est mquit largitas si lāgieris vni/ et alteri extorqueas/ Et subditur perfecta mquit largitas est necessitas singulorū/ vt occulta releuetur/ liberalemq; laudz os pauperis/ et non labia propria/ ne sciat simistra tua/ qd faciat dextera tua mathei sexto. Et tullius li. i. de offi. ca. xiiij. Ea mquit libertate vtamur/ que p̄sit amicis/ noceat nemini/ Nichil em liberale est/ qd non est iustū Insuper. Seneca libro primo de clemencia capitulo tredecio Nō est mquit liberalis/ qui est-

de alieno liberal/ Certe non sufficit de suo dare ꝓpo/ sed ogruit hilariter et libere dare. Vñ. Seneca libro ꝑmo de officijs capitulo sexto. Beneficiū aspere datum/ vocat lapidē preciosū/ quē esurienti cape necessariū est tū acerbum. Vnde valerius libro ḡnto capitulo ꝑmo. Narrat de legatis. Carthagmensium/ qui cū venissent romā ad redimendy suos captiuos peuniam ḡndē obulerūt. Dz romani captiuos exhibētes/ peunias respuerūt. Vnō Carthagmenses rōanorū famā/ ꝓmisabāt dicētes/ O munificēcia gentis romane/ Nā beneficium accepimus/ qđ nunq̄ debissemus. Vñ ꝑ liberalitatē romani famā/ atq; domia sibi oquestatūt. Sic piter pauperibus xpi/ bona erogātes regnum cēlorū sibi acquirunt/ Itaq; liberalitas ꝺcens est/ ꝫ m ꝑcipe maxime. Nichilq; turpius in ipo/ q̄ auaricia. Vñ Innocēcius sic dicebat/ Quid miquit ꝓsunt tibi o frater diuicie/ quid glorie. quid leticie/ si nō liberēt hoiem a mœre/ non defendūt a vrme/ non eripiunt a febre. Ecce qui iam sedebat glorioſus in aula/ mō iacet despectus in tumba. Et qui vescebat delicijs in cenaculo/ mō cōsumitur a vermibo in sepulchro Et subdit. Timeāt igit diuites illud Jacobi. Agite nē diuites pnīaz. plorate in miserijs/ q̄ adueniēt vob/ cum dicet. Diuicie vre putrefacte sūt. Et vestimenta vra atineis cōmesta sūt/ Aurū z argentū vrm vastauit erugo/ z in nouissimis diebus thesaurisatis vob ira domi. Et in luxuria enutristis corda vestra/ Pauper igit xpi fame pierūt/ quos nō subuenīēdo occidistis Et ecce clamat ad deum de terra. Et dicit vindicta domie sanguinē nostrum/ Nec mnocē cius. Nec tū pena cōminata aīm ab auaicia debz reuocare. Quinymo ꝑm dictam racōnis/ honor ꝓferri debz vtilitati Vñ. valerius li. vi. narrat Qualit alexand postq̄ habuisset duas victorias cōtra darium/ Sibi darius misit legatos postulantes/ vt filiā eius cū duōbus milibo talētis auri in vxorē accipet/ atq; ptem ēgni sui vna cū hac/ qđ facē alexand recusauit. Qđ cū vidisset q̄dā princeps de familia alexand. pineō dictus/ Dixit si ego mēt alexand essem. huic oblacōni consētirem/ Cui Alexander ēspondit Si ego essem. pmeon acqescerem. quia cū sū alexand nō acqescam/ Ex q̄ hystoria colligitur q̄ alexand pcius honorē q̄ auiditatē amabat/ Nēpe auaricia signāt in principe pessima ē/ Jō apls dicebat nec auaricia noiet ī nob/ q̄ ē ydoloꝝ ꝑuitus

Et ecc̄i·iij dic̄i·q̄ diuicie ogre
gate m malū sui domī p̄riūt ī
afflictione pessima ¶ Ideo · Ca//
tho · Dilige denariū/sed parce
dilige formā/· Que sc̄z pauia
nō ad aupiditatem/ß ad neces//
sitatem acquirenda est :·

¶ De paciencia p̄ncipū
Ca· decimūseptimū

EXemplo appli seando
ad Corinth·iiij· Dicē
tis· In oībus mq̄t tri//
bulacōnez patimur/sed nō an//
gustiam· aperiam² /ß non desti
tuimur · Persecucōz patimur
sed non derelinquim² · Fratres
confortamini in dño/et in potē
cia v̄tutis eius · Scribitur ad
Ephe·vi· attendamus eīm q̄n//
ta fuit m ātiquis paciēcia/ami
mi atq; ostancia · Narrat eīm
Policratus de cesare · Augusto
li·iij ca·xvi·q̄ mire paciēcie fu
it · Vnde dicebat q̄ vir debet
habere in auribus diligenciam/
In līgua taciturnitatem/et m
aīo quietem/· hec eīm didici a iu
uentute mea/Vñ·grego·ij· mo//
talū/q̄ p̄nceps refrenare debet
impaciencia/ex ōsideracōne pa//
ritatis sue cū illis/quibo preest
Vñ sen·li·i· de clemēcia · Dicit
q̄ p̄nceps debet cauere iracun//
diā/que difformat hoīem exte
riorē/et ofundit mteriorē/Qua
p̄ter idē sen·li· de ira Primo
īq̄t michil eque p̄fuit iratis/fic
mtueri suam difformitatem ·/
Nā ira facīē turbat Ora pulch
errima defedat/auros vultus
ex tranquillissimis ēddit/oīsq;
decor relinquit iratos · Et ideo
ait · Dictus ·q̄ iratis profuit
aspexisse speculū/vt ymago re
pausa ostēderet homini suam
difformitatē/qm̄ ira viti/iusticiā
dei non operatur Jacobi primo
Decet igit̄ vt in tbulacōnibo
stant maneamus/vt sit fortī
tudo et decor fundamentum eius
Atq; vincetur illud ecc̄i·lxiij·
Vsq; m senectum permāet illi
virtus/Etem̄ in libro ō vita ce
saris legitur/q̄ cesar pacēti//
simus fuit/atq; ō sibi dictis m
iurijs vindictam non egit/sed
dissimlauit/atq; cum suos ad
usarios subiectos habebat/sepi
us peccat/· Nam vir nobilis
audiens mpropria/debz cogita
re eorū stulticiam atq; ignoā
ciam vt ponit Seneca libro ter
cio de ira Vbi nārat q̄ cū Cyma
gines hystoriarum conscriptor
quedam contra cesarē scripsiss
monuit cesar q̄ sermone mo//
raciori vtere²/qō facē renuebat
Nec tū cesar se vindicauit/sed
solū domū suam intredixit/Et
Ideo ocludit seneca · Nō q̄ of
fendit fecit qō voluit tā q̄ mi//
micus/sed qui prudēs erat/alie
ne stulticie ēmsit/· Insup sen̄
ō mira paciā anthigoni nārat
ibidē · Qui cū mlta mpropria

audire dicebat q̄ militē dece/bat non solū certare baculo q̄ etiā aīo · Viriliter igit̄ agite et ꝓfortetur cor vēm oīs qui spe/ratis in dño Iuꝫ · ꝑba; Quid ꝓdest ita suū aīm affligē · Qui enī sapiens est pati discit nec de leui mouetur ·

De legibus · Ca · xviij · :

Sine legibus policia re/gulam nescit · Vnde ro/mani suis legibꝫ suam policiam sublimauerūt Vt pōit policratus li · vi · ca · xij · Et tulli/us in sua prima rethorica · li · i · dit q̄ oīs leges ad ꝺmodum rei publice referēde sunt · Et sic medicina corpori ꝓdest sic rei/publice leges · Insup Ambrosi/us in suo exameron omel · v · dicit q̄ reipublice vsus est esse ꝺmunes atq; obseruare deuo/tionē ꝺmuᵐ patres reuēti q̄ cū ꝺsilio respublica gubneᵗ · Nec tñ leges sūt ex quibꝫ mala im/panē · Cū lex est recti p̄ceptio prauiq; repulsio · Vt ait Tulli/us li de natura deorū · Deꝫ lex ē/nis scriptū asseres honestū pro/hibens q; ꝺtrariū Vt ait Graci/anus · Nā lex est interpres eq̄/tatis retūq; diuinaꝝ et huma/narum opꝰ · Vt ait Crisippus Ea ꝓpter veteres legibꝫ polici/as regulatūt Sicut solon q̄ li/gurgus · Sz crescentibꝫ vicijs leges pierūt Vt ait · Deñ · ep · xciij · Vnde · Augustmus libro ꝑmo de ciuitate dei capi° xviij · Et · Agellius · libro · i · narrat q̄ aput athenēses leges Soloīs in assertibus ligneis mscise erāt vt sempitne manerent · Nam leges sunt sicut capistrum vel frenum · Vt ait · Crisostimus su/per Johannem Omelia xxxvi · Nunc tam̄ vnusquisq; wlun/tatem ꝑ lege capit abusꝰ tam̄ maxima est populus sine lege Vt dicit̄ in tractatu de cesatibꝰ Ille populus sine lege est qui li/cet legem se habere profiteatur diuiuam tam̄ censuā nō ymita/tur Quia teste Augustino libᵒ iiij · de ci · d · ca · vi · Oīs lex est inanis ni ipius cēsura diuine le/gis ymaginē gerat Qua ꝓpter diuīa sapīa ꝑ · viij · dicit Deꝫ me mqt reges regnāt · Et legū ꝺditores iusta discernāt Fide/lium ig² ciuitas lege diuina re/gulatur Quia tūc ciuitas dei ē qñ rex est vītas lex ē caritas et modus ē eternitas Inqt augus/Epō · v · Sz ciuitas tūc est dya/boli qñ rex est mendacitas · Iex est impietas Et modus ē insta/bilitas · huius enim ciuitatis ci/ues sūt impy hoīes q̄ lege diui/na relicta vanitatē eqtati prefe/rūt Sed lex ōima licet sit vna oībꝫ tñ sufficit q̄a mltiplex ē in fructu et vtute · Vnō · Iob ij · Multiplex lex eius · Ipsam tñ plures sufficē non putant aut ipius obꝛuāciaz spernūt sicut

athemeñ quū licet hērent optimas leges/maluerunt tñ suis mœribꝫ/ꝙ legibꝫ uti vt ait valerius li·v ca iij ·/Tales eñ leges sūt tele araneaꝝ/aīalia in fericea detinent/sed validiora abire ꝓmittāt/quia tales condunt leges quas iubent obseruare nolunt ꝑut ait val li·vij c ꝑmo·/Quia eorum leges solum opꝑmūt paupes/et diuites in suis malicijs non puniūt Juxta illud ꝓuerb·xvij Qui iustificat impium et condemnat iustum ab hoīabilis vterq; est apud dominum/legibus igitur ipius cristi regulemur in pñti vita

¶ De cōsilio ptūcipū Ca·xix

Princeps absq; consilio plebem faciliter dissipabit/Nulla eñ policia absq; cōsilio ꝓsperari pōt/vnde Tullius li·ꝑmo de officijs ca xxij Modica mquit sūt arma foris/nisi consiliū interius fuerit/Et ibidem concludit ꝙ ciuitati athemesiū plus ꝓfuit consilium Soloms/ꝙ victoria themiscides Jnsup Señ ciptū dicit ꝙ ille solus reipublice non prodest/qui de pace vel de bello aīat/sed qui iuuētutē exhortatur/atq; boīs ꝓceptis virtutē instituit/atq; tueutes ad luxuriam seu peauiam trahit Et Tullius de senectūte ca·iij Consules cōpat illos qui regunt nauē/Sana igit ꝙ matura imitāda sunt consilia/quem senibus repiunt ut frequēt/vnde roboam dereliquit cōsiliū senū/et iuuenū adhesit/et ideo regnum amisit/ut dicit ij Regū xij·/Nam ī antiquis est sapiā ut dē Job ij Narrat eñ val li·vi ca·ꝑmo de quodam sene/qui iuuenis minabat dicēs plures īquit gladeos hēo/Senex aūt respondit/Et ego multos annos/quas dēt Teno timeo/Jnsup Augu·xxxviij addisco narrat de themistene pho/qualiter hītu simplex eāt/Accidit tñ ut rogaret qualit vellet lira canē/sciat oli facere mos erat/qui re·ausauit dicens se nescire/Cui mulier q̄dam ait/Quid igi nosti/Respondit remquit publicā/ex paruo noui facere magnam/Nō igi leuia/sed maiora querēda sūt cōsilia/qm tullio teste li·ꝑmo ethoice ca·xxiiij/prudentis est bñ cōsiliari/Et cōmentatoꝛ dicit ꝙ bō cōsiliacō Thabitus cōiecturativus ꝫm racio cinacionem opabilū/et bonus cōsiliator dicit ille cui talis habitus īest/cuius moi est hō iustus et sapiēs/vñ vi Ethicoꝝ dicit ꝙ hō est natūalit cōsiliativus/ñ tñ q̄cq; hō/ꝫ q̄ sapiēs ē ille cōsulē nouit/A sapiētē ig ꝑgre cōsiliū ut dē

Thobie iiij et non ab insipien
tibo ut dē Ecci viij Cum eñ cō
siliū non hēas vt dē ibidem
vnde ꝓuerb xxiij astutus oīa
agit cū consilio Et Sñ mtrac
tatu de virtutibo sic ait Si pru
dēs esse cupis futura ꝓspice et
q̄ ꝑnt cōtingere animo mtēde
Nihil tibi subditū fit sed totū
ante ꝓspicias Qui eñ prudēs
est non dicit non putaui hoc
fieri Non eñ dubitat sed ex
spectat nō supleat sed caueat

¶ De militibo
C. xx

Militibus eo pacto vir
tutes cōpetūt quo mi
lites interptari wlunt
Miles eñ vir est quasi ermil
le electus Sed qualis electio
erit nisi virtutibo floreat ipe
qui tot homines precellit Mi
litibus igit virtutibus opetūt
corpis et mentis vt corpus m
bellis valeat et mens bō ꝓui
dencia dirigat Et ꝙꝙ omēm
virtutem militem habere de cor
esset quasdam tñ sibi pōgru
ere legimus Decet eñ militē
fore strennuū et promptū ad
licitos et honestos labores uir
illud Quintiliani ca. vi Laboi
opetet insistere vbi effectus ꝓ
mittitur quia naturalis est fa
uor ꝓlaborantibo vt inquit qn
tilianus li. iiij de oratoria in
stitucōe vii Seneca ad lucillū
Generosos aios labor nutrit
nec ē viri timere sudorē Nam
mollicies est fugere laboriosa
vt inquit Aristo. iij ethicorum
vastant igit milites tpis hu
ius inquibus non strēnuitas
sed mollicies est et loco galee
pileū castoreū accipiūt ꝓ lan
cea baculum sceptro similē ꝓ
armis vestes rubricatas et po
litas et oēz milicie laborē ad
voluptatē plimi trāsulerūt ve
rūtn Teste virgilio in georgi
cis li. ꝑmo ait labor oīa vincit
Et Matheus in thobia. Est
carnis cultuā labor caro nuda
labore fit sterilis spins obsita
messis mops vere aūt milites
ociosi labores tarde. Nā teste
Valerio li. viij Ocium in dus
tric maxime videtur contrariū
Itaq; milites exercitō frequēt
debent humiliari vt laboribo
subesse non ita timeant. Nā
teste Gamstedo impetria. Ars
aūctos vsus promtos mutacio
reddit. Artifices aptos ta con
curencia summos Et ouidius
quarto tristium ingeniumq;
meum longe rubigiē lesū. Tor
pet et est multo quā fuit ante
nimis. Fertilis assiduo si non
mouet aratro Nil misi cū spi
nis gramen habebit ager Con
tulit ingenū pīna lōga malor
Que vba iuuāt exercitō indigē
wlentē fieri vtuosū cum ꝑcipue
cuius vocacio milicio est vnde

Magister Seylo. Laborate ne
cesses ad eum post semia messes
Post lacrimas risus post epi//
lium paradisus. Fle si solari ieu
nia si sacai. Da si dicai cui si
vis dnari. Dñ tul. in tusculi. q.
i. Grecoꝝ mꝫt pubiũ ẽ quã
quisq; nouit artẽ in hac se exer
ceat. Erubescant igi' nobiles
pigri ꝛ pusillanimes q̃bo mos
est non plia sed edia seq̃ non
intuũt otia hostes sed primis
emulant. Castra vi non rapũt
cꝫ femias violaẽ non metuunt
vitã non exponũt p reipublice
defensione sed potius breuiant
dies ex gule omissacõe non pe
tũt naues vt tãseant flumina
cꝫ naciũ vite odorifera poscunt
balnea. non se vẽto exhibent á
pruine cꝫ vmbra domicilioꝝ sec
tant. Hijs modis exercicii mi
licie ptermittũt. Rursus milita
ribo ogruit vt sint fideles. In
hoc em milicia fundata est vt
nulla fraude vituper. Vnde in p
ubijs sapientũ di' q eciã hosti
ogruit tenere fidẽ. Cui em fidẽ
pdidit nichil potest vltra pdere
Et q̃tilianus c. viij. Non ha
bet mꝫt causaz loq̃ndi cui credi
nõ potest aut cui ablata ẽ oim
verboꝝ fides omnisq; sermonis
auctoritas. Abscedant igi' hij
qui se dicũt fideles et tam fra
dibo et infidelitatibo sua prelia
exercent. quod promittunt mi
nime tenent. Veruntamen te
ste Tullio libro primo de offi.
Fundamẽtum primum iusticie
est fides. Et Seneca ad lucillũ
epistola octuagesima octaua.
Fides est sanctissimum humaĩ
q; pectoris bonum nulla necessi
tate ad fallendum cogitũr nul
lo premio corrumpitur Vnde re
fert Valerius libro septimo q
cum fabius pactionem fecisset
cum hañibale vt captiui mutuo
redimerentur et non necaren//
tur. Accidit vt hannibal multos
ex suis cepisset quos vrbs ro//
mana redimere recusauit. Et
ideo vendidit aruum cum fru//
mento vt hannibal precium pac
tum fideliter transmitteret Vn//
de Valerius libro octauo. Do//
ne fidei venditorem nec como//
dorum spem augẽ nec incomo//
dorum cognitionem obscurare
oportet. Et libro nono. Occul//
tum et infidiosum malum est p
fidia cuius virtutes sunt men
tiri et fallere nepharijq; vin//
culis arctãdat ꝛ tñ icomoda af
fert humano generi quam salu
tis dona fides prestat. Nichil//
ommus teste Salustio in iu//
gurtino. Paucis cariꝫ fides q̃
pecunia. Dominis enim fide//
les esse honestum est illos pre//
cipue quorum status militaris
quorum vocatio est rempubli//
cam defensare. Nam si tales fi
delitate carent nimirum si eoꝝ
hostes eis non teneant. Itaq;

pdictio vtrãmq; ptẽ pugnãciũ
fugabit. vnã vi. aliam pdicõe
. sic absq; fidelitate eis non te
neant. et nulla fiet defensa. sed
vndiq; gignet offensa. Audi.
ui etiã sepius qõdam genus
hoim fidelitate carere. Hinc est
igit si oppositi. milites fidelitatẽ
in eis expectent. Infinitis nẽ ex
pdicõibo fraudati sunt ab eis
in q̃bo offidere non cessant. Vñ
Tullius in ethoica pma. Sũ
ma mẽt demencia est. in eo; fi
de spem habere quo; pfidia to
ciens deceptus sis. Heu nusq;
tuta fides. mẽt Virgilius q̃rto
Eneydorũ. Et Lucanus. Nulla
fides regnis ociis. Et subdit.
Nullis credite. Et ouidius li
de põto. Et cum fortuna stat cre
ditq; fides. quia sc; milti exta
manus hostũ poti. promissa ob
sua ostendũt. michiloinus nul
la grauio; infamia. nullum pei
us infortunium. q; infidelitatis
nomen habere. Nec sapiens mi
les tantum odit fideles hostes
q; omilitones infideles. Vnde
Ouidus libro primo de arte
amandi. Reddite depositũ pie
tas sua federa seruet. Et Luca
libro viij. Ardua quippe fides
robustos exigit annos. tamq;
dicat q; robustus animus fide
lis est. sed fragilitatis et inmi
nuctutis est frangere fidẽ. De
qua Orato li. ij. Dec est vera
fides. quam lex comitat amo
ris. medijsq; tenebris appet
radiata fides. Fit laurea ustis
ex precio quod terro; ait. Hã
suraq; virtus crescit in aduerb
Que verba mit aliud sonant mi
hi. q; nulla ex causa frangenda
est fides. sed fidelitas in adũh
tate probatur et crescit. Et hĩ
milites fidelit obtuare debent
qõ pmittũt attẽdere ita debent
ne a captiuis aliq̃d impetrent
qõ infidelitatis occasionẽ exh
bere possit. Attendãt eĩm ne ma
la occasione quousq; muadãt
Nam genus infidelitatis est
non solum a promisso recedere
sed eciã friuole alijs infidiari
aut proximos preliis emula
ri. Dehito enim an titulo pra
uo pugnantes in hostibus fi
delitatem reperire mereantur
Aut vtrum promissa obserua
re teneantur. Sic enim hesito
vt quamquaz arbitrer fidelita
tem semper bonam esse atz lau
dabilez. quia quicquid non vi
ciosum promittitur iure tene
tur. Nichilominus tamen dei
iusto iudicio fit vt qui inique
et absq; ratione preliantur in
promissis decipiantur. Itaq;
estimo istos hoc mereri. Diffi
cile est tamen vt credam alios
in promissis non teneri vbi p
missum vicio caret vt prefertur
Esto autẽ q; cõscientia hos nõ
obliget. tñ hº vult milicia vt fi
delitatẽ in oĩbo obtuare noĩet

Attẽdant igit̃ milites vt iuri-
dice plia suscipiãt. Dñ Ouidi-
us libro de arte amandi Iudi
ce me fraus ẽ oẽssa repellẽ frau
dem armaq; marmatos sumẽ
ure sumũt. Et libro i. fine titu
lo. Sepe sopitatos muadẽ pfi-
cit hostes sc; iuridice. Et li. ij.
Pigrare luctanti cessat in hos
te manus. Et iij. tristiũ Pũg
na suũ finem cũ iacet hostis h;
Attẽdat igit̃ miles ne de se et
m suis ofidat ecia ius si habe-
at. Quia teste Cathone. Victo
rẽ a victo supari sepe videmus
Et claudianus in maiori De-
pius mcaute noauit victoia tur
be Dic ecia miles aiosus m u
re suo. Iuxt illud Ouidij in ep̃.
Non facũt molles ad fera te-
la manus. certam̃ pmia mag-
na mouent Milites igitur iuri
suo foueant fidelit̃ plient̃ Alie
noq; uri mũme derogent ne i
fidelitas mde oriat̃. Que enim
tibi milicie gl'ia si patriã ppat̃
muadis si ex ira vel supbia pre
liari ocitaris aut si pprio ope
vincaris aut si maius dãpnũ
ex casu q̃ omody ex victoia spe
tare videaris. Noie em̃ omodi
nõ solũ facultates ꝫ ecia famã
et honorem mtelligi peto. Nẽ-
pe q̃ ex pdictis cauꝫ plia susce-
pit quor opus iure laudeq; ca
ret. Quia teste tullio m antho
nũ Dino nulla causa iusta est
cuiq̃ atra patriã pugnare. Et
ide Tullius p marcello Irãã
dia mquit et superbia ofilio m
imica est cuius occasione prelia
fieri non debent. Iursus in pro
verbijs sapientũ dicitur q̃ bis
punitur qui pprijs armis pẽit
Du igitur ppatandum bellum
est vt vincas. Cetex Suetoni-
us libro secũdo de duodecim ce-sa
ribus. Augustus mquit cesar
prelium suscipiendum omino
negauit nisi maioe emolimen-
ti spes q̃ dampni metus ostẽ-
deretur Dijs itaq; allegacioni
bus clare patet pugnam ius-
ta tacione tantũmodo assumi d
bere. Itaq; fidelitas non solum
m promisso sed eciam in agres-
sis circumpicienda est.

De fidelitate militum Ca. viceſimũ pmum

Milicia dedecus patitur
nisi fideliter exerceat̃
z in milite nichil pulch
rius est q̃ fides eius. Non so-
lũ erga hoies sed eciam maxi
me attendere habet vt sua mi-
licia deo subseruiat. Nullus
enim miles tãtum principi q̃n-
tum deo tenetur. Attendãt igit̃
milites dominis suis fideles vt
sint deo tam̃ non neglecto de-
bere existere. Unde Volicratus
libro i. ca. v. dicit q̃ duo sunt
precipua ī milite scilicz electio

ꝛ sacramentum vt scz federis pro
missū teneāt Et vegecius de re
militari loqns· Dicit ꝙ tocius
reipublice in hꝰ ꝟsistit salus/vt
Tyrones scz milites nō tantū
corpibꝫ/ꝫ eciā aīmis ꝑstātissi/
mi ꝟpareāt/atqz iuramēta sua
ꝑncipibꝫ facta obꝫuent· Vez ē
tñ ꝙ milites tpali ꝑncipi/pcu
ꝝ ꝙ deo fidē obseruant· Vnde
pchdoloꝛ illa solempnis ꝟsuetu
do inoleuit/que fiebat vt quili
bet miles ipa die qua miles fie
bat eccīaz mgredere²/atqz gla/
bio sup altare ꝓsito ꝛ oblato so
lempnit iurabat/ꝙ ꝑ defensio
ne fidei certare et deo famulari
ꝑpetue vellet/Vñ Vegecius li·
iiij·ca·i· Nārat quō milites so
iurare debeāt/suoqz ꝑncipi ꝑ de
um scz ꝺ fidelitate ꝫuāda · Nā
rat eciā tullius ·li·i·de offi·ca·
pi· Quō pompilus impatoꝛ fi/
liū cathonis m suo exercitu ad
mittere noluit/ñ prius cū sacra/
mento fidelitatē sibi iuraret Dꝯ
aūt oīa dicta sūt ꝗa fideles scz
milites ꝛpi/vsqz ad moꝛtē cer/
tare dñt vt scz eccīa ꝓtegt² Et
legis ꝛpiane vitas ꝓmulgetur
Vnꝺ Vollicitatus li·vi·ca·vij·
Vuius māt milicie est ordina
te tueri eccleiā et ꝓuidiam m/
pūgnare·sacꝺociū venerare/pau
peꝛē defensare ·iniurias placare
Et si opus est animā ponere vt
scz de illis verificetur illud ꝓphe
Gladij ancipites ī manibꝫ eo/
rum· Nunc tñ hominū milicia
fidē ꝛpianam non fouet/sed po
cius deprimit· Verūptam legi/
mus aput antiquos hūc morē
fuisse ·Quia scz milites exilia
hostia dijs consecrabant· Vnde
Valerius libro tercio capitulo
vndecimo de Julio cesare nar/
rat·ꝙ ꝓhibuit spoliari templa
Et ideo ꝑ biennū ꝙ mansit
inuictus donec presumpsit insū
gere cōtra deos appolinis atqz
inuadere templum delphicum
Idem eciam nārat Policratus
vbi supꝝ Item Egesippus nārat
quō ꝑmisit spoliari templa Et
ideo sibi ꝑpercit alexandꝛ · Ex
hijs igitur patet ꝙ milicia ec/
clesiaz dei defensare debet· Ho
deni tñ milites coram mulieri
bus de bellis nārant ·Et coram
simplicibus ꝺ victoria illustri/
um militū sese iactant· Nec tñ
habent bellandi vsum vel ārem
ꝗa lasciuie potius ꝙ milicie
intendunt · Verūptamen lasci/
ua milites enervat · Vt docet
Seneca epistola vicesima ter/
cia Vnde ibidem ait·ꝙ indurā
dus ē militis animus/et a blā
dimētis voluptatum procul ab
strahendus/Nempe hannibalem
induratum nibus et laboribus
fomenta enervauerunt armis
inquit vicit/· fuit tamen vicijs
victus· Attendendum est enim
ꝗmodo Gedeon cum trecentis
viris/qui aquam non biberunt

sed aruatis genubus duriſſiē
penam ſuſtulerūt/ſpi tñ victo
riā obtinuerūt · Dic eñ mili/
tes non in wluptatibus neq;
in laboribo exercere debēt mili
ciam ut tanquam animalia di
uisa sūt in ꝑpetuū signū fedeis/

¶ De bellis Ca xxij

Pcelium illicita occaſioē
ſuſceptū/mala iuriſdic
cōe debet fine terminari
vñ Auguſt· v· de ciuitate dei ca
viceſimoſcdo cōcludit/q bellū
nūq fieri debet ſñ grādi nēcita
te/et ſñ iuſta cauſa · Nā Judit
vi· legit q achior alloquendo
holofernem · Poſtq plurima
de beneficijs recitauit/cōcluſit
dicēs/Nunc igitur dñe pquire
ſi eſt aliqua iniquitas eorum
inconſpectu dei et aſcenda/
mus ad illos/quia tradēs tra
det illos ōs tibi/Si aūt nō eſt
offenſio ꝑpli huius coram ōo ſuo
tūc non poterimus reſiſtē ei· q
d· q non eſt bellandū/miſi cū
iuſta cā fuerit tūc non eſt timē
dum/vnde numeri xiiij Nolite
timere/deus uobiſcū eſt Et leui/
tici xxvi· Si imꝑceptis eius ā/
bulaueritis Et ſeqē pſeqmini
inimicos vrōs/et corruēt coram
vob Nec tamē ſufficit q bellā
di cauſa iuſta fuerit/ſed etiā iuſ
ti ſint qui pliant· vnde Joſue
vij legit/q ꝓpter peccatū ipōs
achor mltū de ꝑplo fuerūt occi
ſi pncipes igit ſūt inſœmandi

tpe belli ut dr Ecci iij Dz nūc
pcdolor videmus/aut prelia ſñ
iuſta cā fieri· aut ab muſtis p
ſonis bella cōpleri/aut moderno
rū dña in tiāniam mutata ſūt
nec domīanr ut foueāt/ſed ut
ſpoliare ſtudeāt · Attēdamus
eñ illud iob xv ca· Numerus
ānoz in ctis eſt tiāndis eius
quia ſcz dominiū tiānoz breue
eſt/et caſū deiure poſtulat · Qñ
ymo ſignū maximū piclitacōis
dū eſt/qñ pncipes ad tiāniā in
clināt/aūt ſuos officiales tiā
nizare pmittūt Ideo Ecci x dr
regnū agente ingetem tñſſer²
ꝓpter iuſticias contumelias
et dolos ut patet ꝓmo· Regū
xij· Qua ꝓpter quilibz tiān
nus eſt/de piclitacōe ſui domini
formidare debet/ille aūt eſt tiā
nus qui non eſt rex vt pōt au
guſ· ij de ci· dei c· ij Et Ariſto·
viij ethicoz ponēs drām mter
regem ⁊ tiānū dicit/q tiānus
eſt qui cōmodū ꝓpriū intendit
rex aūt dr qui ſubditoz queit
vtilitatem/vnde ꝓū xviij dicit
Ieconfugiens/et vſus eſuriens
pncēps impius/ſuper populum
pauperē/dux indigēs prudētia
multos oppꝫimit q caūſa De
qbo yſa· pº dr pncipes tui infi
deles ſocij fur· vñ Señ li ij de
naturalibo qoibo capitulo ꝓmo
pcius inquit decet deorū opa
celebrai qm philippi et alexādri
latrocia nr pcipuū i libo hāuis

cō classibo mare tūrīe seu emu
lox m iurias subegisse ¶ Nulla
inquit maior est victoria / qm
vicia domuisse / quia in numera
biles sūt qui vrbes q populos
habuerunt in sua potestate
sed pauciſſimi caruerunt pec/
catis ¶ Nunc tamen principes
crimina domare non curāt / sed
omnia / tirannia pīntēta / subdi/
tox vrlitatem atq; virtutum
acquisicōem p̄termittunt / nec
bella mcipiunt / vt iusticiā fo
ueant / sed pocius vt suis pōpis
et iactancijs satisfacere q̄ant
¶ Tales eīm non reges / sed tirāni
sūt / quia non aduersarios sed
subditos inuadere p̄tūt ¶ De q̄
bus pollicratus li ¶ octauo ca p̄°
dicit / q tirānī sūt qui non legi
bus se submittūt / sed ꝓpio ar/
bitrio impant ¶ Reges aūt sūt
qui ꝓprium arbitrium legibo
submittūt ¶ Et idem pollicratus
li tcio concludit / q tirānū occi
dere equū et iustum est ¶ vnde
Tullius li ¶ iij de officijs ca vij
¶ Nulla est mquit nob societas
cū tirānis / sed pocius sūma di/
sticio / neq; eīm cōtra naturam ē
tirannum spoliare si posset / sed
necare eciā honestū est ¶ Etēm
membra amputāda sūt / si sanḡ
ne et spiritu careant / cēteriſq;
membris noceant ¶ Illa igitur
mhuma hoīnū feritas et mhuā
nitas / a cōmunitate segregan/
da est / ne subditā plebem con
tamīare possit

¶ De regimīe militūm
Ca ¶ xiij

¶ Milicia inquit p̄sēari
nequit / vbi nulla vtus
vbi sensus nō habitat
vnde ro̅mani teste pollicrato li
vi ca vij ¶ Oreualuerūt adūsus
multitudinē gallorū / p̄ceritatē
germanorū / vires hispanox / do
los affricorū / et hoc p fidelita/
tem et sapiām ¶ Dic eciā per fi
dem et studiū veritatis q̄q;
peccatox cōtegia subiugare po/
terimus / vnde quantū exnanīa
cōmbo colligit / milites eīm po/
cius ingenio et sapiā oli p̄ua/
luerūt / q̄m viribo ¶ Dic piter in
via mox pocius est p̄cēdum
f̄m sapiām p̄piane legis / q̄ f̄m
vires cōpis ¶ Nam sic ī genes
legitur Esau m viribus cōpis
erat fortior Jacob / et tñ ab ipo
sc̄z Jacob esau supplātatus fuit
¶ Non igit̄ m viribo ꝓpis con/
fidēdū / sed m sapiā legis medi
tādum est / ut sc̄z non nobis / ſ
scriptuē sacre cōsilis acquiesca
mus / mq̄ thauri sapiē absc̄di
ti sūt / vñ pōpeyus li ij narrat / q
Alexander a patre suo exiguā
miliciam accepit / Verumptam
docta / et m preliis assueta erat
et ideo ipsa mediante / m nume
rabiles hostes suppressit ¶ Dic
eīm dū nascim̄ modicā milicīā

et modicas vtutes accepimus
si tamen in fide mstruam² et m
bonis opib⁹ exercem² otra hostes
pualebimus. Vnd⁹ vegecius li.
iiij.c.i. narrat q⁹ assita licz na/
uiū vsu non indigeret ne tamē
milites torperent iussit naues
edificari et milites ibidē exerci
tari. Hic nunq⁹ ocios esse debe/
mus ne armis defideia succū/
bere nos faciant. Plures tamē
non exercicū bonoz/ꝫ malorū
frequentāt. Nichilōmus tam
narrat Vegecius vbi sup̄ q̄liter
catho suis militibus p̄cepit vt
rapīas non faceret sub pena ab
scissionis dextre manus/q̄a in/
quit militē p̄dari non licet. In
sup li. de vita cesarū ex̄m satis
o forme legit. Non debemus
igit in p̄uis/ꝫ in licitis opēb⁹
exercitari atq; non de ꝓpio sen
su ꝫ de ofilio sacre scripture ob/
dere tenem². Vnde narrat Val.
li.i. c.viij.q⁹ disciplia militaris
romano impio multarū vrbiū
dnacōez ac regum et gentiū re
gmen largita est. Simus igi²
sapientes/q̄m vita hoīs milicia
est sup terrā. Dicit enī pollictus
li.vi.c.viij.q⁹ militū vocacō est
vt non pmittāt rempublicam
egere aut pire Non sunt igitur
milites/qui ꝓpriam aīaz in pcīs
dampnati pmittūt. Vnde Egi/
sippus li.v. allegat dictū Tyti
dicentis/q⁹ in exercitu non req
rit solū virtus corpis sed eciaz
mentis/nec otia hostē fortitu/
do sed ecia disciplme n cema/ne
sz miles sit crudel vel impius
aut ne p̄de potius q⁹ victorie sit
intentus. Vnde luce iij. militi/
bus di². Contenti estote stipen/
dijs vestris Et est verbum Jo/
hannis baptiste. Plures autē
huius tēpis vim se iactāt no
biles/indeq; superbiunt et ali/
os contempnunt/ceteroſq; ru/
sticos inculpant. Et tamen ipi
quū talia frequenter dicunt/vi
lissimis opēb⁹ suam nobilitatē
defendunt. et cum alijs muti
antur se ignobiles attestantur
Vtinam attenderent illud Job
xxxi. Nunquid non mvtero fe
cit me/qui et illum Super quo
Gregorius primo moralium ca
pitulo viceſimo primo. Omēs
inquit homines natura fecit eq̄
les. De nobilibus tamen ꝓphe
ta inquit Osee nono. Gloriam
eorum ab vtero et partu. Et
Boecius quarto de cōsolacio/
one capitulo septo. O inquit q⁹
inane et q⁹ inutile quis vide/
at. Et declarat ibidem quali/
ter nobilitas non est/nisi laus
parentum. Nec debet aliquis
gloriari de laude aliena. Vnde
Hieronimus epistola centesi/
ma tercia. Non est inquit glo
riandum de nobilitate carnis
quia nec virtutes nec vicia pa
rentū imponenda sunt alijs/nisi
forte fuerūt ymitatores pentū

Et Crisō. sup Matheū Ome. v. Nobilitas īquit seu bonitas parētū non valet nisi fuerimus nos ipsi boni. Et Omelia xlix. cōcludit Qđ non valet habere Job in patrem sine operibo. Et Ome. ix. sic ait Nichil inquit pdest malis bonitas parētū. et nichil obest bonis malicia. Et enim illi non sūt nobiles qui a splendōe parētū recesserūt sordibo et nequicijs vacantes vt declarat Valerius li. iij. capi. v. Quāobrem de tali nobilitate Juuenalis dicebat. Dīne mqt vicium tanto maius est quāto maior est qui peccat. Nam ille nobilis est qui vtutibo claēt vt ait Senī. Ep. xlv. Nam talis nobilitas donum natuē est nec debet exmde quis gloriari. quī pmo quisquis tanto debet esse humilior ex munere quanto se obligacioem cōspicit m rēddā da racōne vt inquit Greg. li. i. Ome. ix. Et apostolus ad Chor mtheos iij. Quid habes mqt qđ non accepisti. quid gloriais qđ nō acceperis Ideo Jere. ix. dicit Non glorietē sapiens in sapiencia sua nec fortis in fortitudine sua ea cīn que natura dedit nec laudē nec vituperū faciūt sed ea solūmodo que libere cōtrahunt et fiunt. Ideo apls pmo ad Chorinth. xi. dicebat. Gloria eīn nostra hec est testimoniū iusticie cōscie nostre qīn dicerēt ex naturalibo debemus gloriari sed non ex meritis seu propriis operibo.

¶ Incipit Quartus tractatus Tercij libri

¶ De diuitibo et eorum statu Capitulum primum

Quoniam qui sectat auariciā vtutibo vt pluimū non mētedit sed qđ diuicie pfūt si vtutes non habeāt. Narrat enim Valerius libro iij. gp Scipio omnia tēporalia postpones virtutes pretulit Unde cum ipe accusaret apud senatum romanorū ipe rndit. Cum ego mqt affricam vobis subiecissem nil aliud misi exmde cognomen mportaui. Quia scilicet fuit dictus Scipio affricanus eo gp affricam romanis subiecerat Et Ideo statim subdit locupleciorem inquit sum muidia gp peauma quia scilicet homines plus muidebant suis virtutibo gp peaunijs quia etiam virtutes pecius gp diuicias querebāt Quia sicut dr pū. xv. Cōturbat domū suam qui sectatur auariciā Et proū xxviij. Qui odit auariciā longi fiāt dies eius Nūqđ narrat Vale. li. v. gp cōsules rōm itm paupes erāt gp dū morēn libris suis mil derelinq̄bāt